

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 22 maj 1917 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd å allmänna indragningsstaten.

1. Angående lantförsvarsärenden.

1:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 317, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att vart och ett av avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk *B. E. T. Svenssons minderåriga barn* Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror må från allmänna indragningsstaten åtnjuta årligt understöd av 100 kronor, att utgå från början av innevarande år till och med den månad, under vilken 18 års ålder uppnås.

Angående understöd åt avlidne maskinisten B. E. T. Svenssons minderåriga barn.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

»I skrivelse den 20 december 1916 hava generallöjtnanten L. H. Tingsten och översten E. C. Erikson, den förre i egenskap av förutvarande kommandant och den senare i egenskap av förutvarande fortifikationsbefälhavare i Boden, samt nuvarande kommandanten och nuvarande fortifikationsbefälhavaren därstädes gjort framställning om beredande av pension eller därmed jämförligt understöd från statsverkets sida åt avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk *B. E. T. Svenssons* efterlämnade maka, *Ida Maria Svensson*, född *Flodin*.

Till stöd för framställningen har anförts, att *Svensson*, som den 1 september 1910 anställdes såsom maskinist vid garnisonens i Boden vattenledningsverk och innehafte denna befattning till sin den 11 januari 1915 timade död, under sin anställning ådagalagt en synnerlig plikt-trohet och en alldeles särskild omsorg i fråga om vattenledningsverkets drift och vård, varigenom han i hög grad bidragit till, att drift- och underhållskostnaderna för nämnda verk vore i förhållande till dess stor-

lek mycket låga; att han vid sin död i små omständigheter efterlämnat änka, född den 17 mars 1886, och fyra barn; att änkan, som efter makens död flyttat till Göteborg, där, sökande att hjälpa sig själv, levde i brydsamma ekonomiska omständigheter och icke kunde ägna barnen den vård och omsorg, varav de för sin uppfostran vore i behov; samt att hon icke varit vid makens bortgång berättigad till någon pension.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har i den 8 mars 1917 avgivet yttrande förklarat sig med hänsyn till Svenssons korta tjänstgöringstid icke efter hittills följda grunder kunna tillstyrka pension åt hans änka. Dock ansåge departementet, att de stora tjänster Svensson under sin korta verksamhet gjort kronan billigtvis borde berättiga hans efterlevande, som genom Svenssons fortsatta anställning haft en god försörjning men genom hans död sett sina förhoppningar svikna och försatts i synnerligen brydsamma förhållanden, till något understöd från den arbetsgivare, staten, som Svensson haft för avsikt att allt framgent troget tjäna. Sådant understöd syntes departementet i förevarande fall lämpligen böra utgå i form av uppfostringshjälp för barnen, till dess de genom eget arbete kunde försörja sig eller bidra till sitt underhåll. Barnens uppfostran syntes nämligen vara orsaken till de brydsamma förhållandena för änkan, vilken, ung som hon vore, eljest skulle utan svårighet kunna reda sig. Vidkommande beloppet och tiden för sådant understöd ansåge departementet, att detsamma borde bestämmas till 150 kronor årligen från och med innevarande år för varje barn till dess det fyllt 18 år. Dylikt understöd hade förut av riksdagen beviljats. Barnen vore fyra, nämligen Arnold Teodor, född den 13 november 1908, Greta Matilda, född den 23 oktober 1909, Tord Adolf, född den 28 oktober 1911 och Stig Bror, född den 4 januari 1915. Departementet hemställde alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att till änkan Svensson finge från allmänna indragningsstaten utbetalas uppfostringsbidrag för makarnas fyra barn med 150 kronor årligen för varje barn till och med det år, under vilket det fyllde 18 år.

Statskontoret har anfört, att ehuru Svenssons arbete i statens tjänst icke sträckt sig utöver en tidrymd av 4 $\frac{1}{2}$ år, de utmärkta vitsord beträffande nämnda verksamhet, som av vederbörande lämnats, samt hans änkas synnerligen brydsamma ekonomiska förhållanden dock billigtvis syntes motivera arméförvaltningens fortifikationsdepartements förevarande framställning om understöd åt den avlidnes barn, helst Svensson icke genom sin anställning såsom maskinist vid garnisonens i Boden vattenledningsverk kunnat förvärva delaktighet i någon av staten under-

stöd änke- och pupillkassa. Då emellertid de föreslagna uppfostringsbidragen syntes väl högt tilltagna, hemställde statskontoret, att vart och ett av Svenssons omyndiga barn måtte tillerkännas ett årligt understöd av 100 kronor att utgå från och med innevarande års början till och med den månad, då 18 års ålder uppnåddes.

Av skäl, som arméförvaltningens fortifikationsdepartement anført, torde någon pension av statsmedel icke kunna beredas maskinisten Svenssons änka. Med hänsyn till förekomna bevakande omständigheter finner jag mig däremot böra biträda det framställda förslaget, att Svenssons minderåriga barn måtte komma i åtnjutande av uppfostringsbidrag av statsmedel, och synas mig de av statskontoret i sådant hänseende föreslagna understödsbeloppen väl avvägda.»

Departements-
chefen.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Vahlquist* väckt motion, nr 464, däri motiönären anført följande:

Motion
II: 464.

»I proposition nr 317 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att vart och ett av avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons minderåriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror må från allmänna indragningsstaten åtnjuta årligt understöd av 100 kronor, att utgå från början av innevarande år till och med den månad, under vilken 18 års ålder uppnås.

Med hänvisning till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet med däri framhållna ömmande omständigheter och under erinran om de understödsbelopp, som i liknande fall pläga tilldelas änka med minderåriga barn, tillåter jag mig vördsamt föreslå, att riksdagen i anledning av ovannämnda proposition ville medgiva, att maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons änka Ida Maria Svensson, född Flodin, samt makarnas minderåriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror må från allmänna indragningsstaten åtnjuta understöd, änkan Svensson tre hundra kronor samt vart och ett av barnen ett hundra kronor att från 1917 års början årligen utgå till änkan Svensson, så länge hon lever ogift, och till vart och ett av barnen till dess det uppnått 18 års ålder.»

Även utskottet finner av skäl, som arméförvaltningens fortifikationsdepartement anført, att pension från det allmänna icke bör beredas änkan Svensson. Med hänsyn till de brydsamma ekonomiska omständigheter, som här föreligga, torde emellertid Svenssons minderåriga barn böra komma i åtnjutande av uppfostringsbidrag av statsmedel; och har utskottet därvid ansett sig böra tillstyrka det av arméförvaltningens fortifikationsdepartement i sådant avseende föreslagna belopp av 150 kronor åt varje barn.

Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt den i ämnet väckta motionen, må medgiva, att vart och ett av avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons minderåriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror må från allmänna indragningsstaten åtnjuta årligt understöd av etthundra-femtio kronor, att utgå från början av innevarande år till och med den månad, under vilken 18 års ålder uppnås.

Angående
pension åt
arbets-
förmannen
C. W. Johans-
sons änka
Anna Greta
Johansson.

2:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 318, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att arbetsförmannen vid krigsskolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson må från och med den 1 januari 1918 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 250 kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

»I anledning av en utav chefen för krigsskolan gjord framställning om tilldelande av understöd åt avlidne arbetsförmannen vid skolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson tillerkände Kungl. Maj:t genom brev den 28 februari 1908 änkan Johansson en gratifikation för en gång av 150 kronor från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Sedermera anhöll änkan Johansson uti en den 25 februari 1913 dagtecknad skrift, att ytterligare understöd måtte tillerkännas henne.

Av tillgängliga handlingar inhämtades, att mannen Johansson varit anställd såsom arbetsförmän vid krigsskolan under en tid av 27 år eller från april månad 1880 till sin död den 23 april 1907; att han under de senare åren av sin anställning uppburit en avlöning av 2 kronor 85 öre för dag eller 1,040 kronor 25 öre om året jämte inkvartering in natura samt erforderligt lyse och bränsle; att Johansson under sin tjänstetid på ett särdeles nitiskt och troget sätt fullgjort sina åligganden och ådagalagt ett i allo hedrande uppförande; att han avlidit till följd av

bukhinneinflammation i samband med blindtarmsinflammation; att Johansson vid sitt frånfälle efterlämnat änka jämte två söner och tre ogifta döttrar; att behållningen i boet uppgått till 1,513 kronor; att Johanssons änka, som vore född den 9 juli 1851, till följd av ålder och försvagad syn vore oförmögen att med sitt arbete fullständigt försörja sig; samt att hon dåmera saknade egna medel samt vård och underhåll av annan person.

Såsom ytterligare stöd för den gjorda framställningen framhöll chefen för krigsskolan i avgivet utlåtande, att änkan Johanssons belägenhet sedan den tid, då hon erhållit omförmälda gratifikation, blivit allt svårare till följd av ålder och sjuklighet, varjämte han erinrade om, att sedan nämnda tid åtskilliga liknande ansökningar blivit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, såsom då 1912 års riksdag tillerkänt pension åt ankorna efter arbetsledaren vid telegrafverket A. E. Jönsson och f. d. smedsmästaren vid Svea ingenjörkår Johannes Jonsson Lundberg; och hemställde chefen för krigsskolan, att ett årligt understöd av förslagsvis 250 kronor måtte utverkas åt änkan Johansson att utgå från allmänna indragningsstaten.

Inspektören för militärläroverken tillstyrkte den gjorda ansökningen.

Arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse avgåvo den 25 april 1913 utlåtande i ärendet samt överlämnade därvid ett av läkaren vid krigsskolan utfärdat intyg av innehåll, att den dödliga utgången av Johanssons berörda sjukdom med största sannolikhet finge tillskrivas tillfällig överansträngning under pågående arbete vid skolan. På grund av vad i ärendet förekommit och under åberopande av omförmälda läkarbetyg, hemställde departementet och styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att änkan Johansson finge från och med den 1 januari 1914 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 250 kronor.

Statskontoret tillstyrkte bifall till den av arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse gjorda hemställan.

Genom nådigt brev den 13 juni 1913 tillerkändes änkan Johansson, med hänsyn till förekommande bevekande omständigheter, ett understöd för år 1913 av 250 kronor från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Sedermåra har änkan Johansson gjort framställning att komma i åtnjutande av ytterligare understöd.

Efter det arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse häröver avgivit utlåtande, har Kungl. Maj:t, i enlighet med depar-

tementets och styrelsens hemställan, genom brev den 16 mars 1917 tilldelat änkan Johansson ett understöd för år 1917 av 250 kronor från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Departementets
chefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, hava såväl chefen för krigsskolan som arméförvaltningen och statskontoret redan tidigare tillstyrkt, att änkan Johansson måtte tillerkännas något årligt understöd. Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst och då hon på grund av tilltagande ålderdomssvaghet för framtiden givetvis kommer att bliva allt mera oförmögen att kunna genom arbete försörja sig, anser jag det vara med billighet överensstämmande, att hon för sin återstående livstid må komma i åtnjutande av årlig pension. Denna synes mig lämpligen böra bestämmas till 250 kronor.»

Motion
II: 465.

I samband härmed har utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Vahlquist* väckt motion, nr 465, vari motionären anförde följande:

»I proposition nr 318 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att arbetsförmannen vid krigsskolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson må från och med den 1 januari 1918 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 250 kronor.

Under återopande dels av vad chefen för krigsskolan, enligt det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet, framhållit, nämligen »att änkan Johanssons belägenhet sedan den tid, då hon erhållit omförmälda gratifikation, blivit allt svårare till följd av ålder och sjuklighet», dels av vad läkaren vid krigsskolan intygat, »att den dödliga utgången av Johanssons berörda sjukdom med största sannolikhet finge tillskrivas tillfällig överansträngning under pågående arbete vid skolan», samt med erinran om att de i statsrådsprotokollet återopade tvänne ankorna av 1912 års riksdag tilldelats högre understödsbelopp vardera, än av Kungl. Maj:t begärda 250 kronor, liksom ock att årliga understödsbelopp numera i liknande fall pläga utgå med 300 å 400 kronor, tillåter jag mig vördsamt föreslå, att riksdagen måtte medgiva, att arbetsförmannen vid krigsskolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson må från och med den 1 januari 1918 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor.»

I likhet med departementschefen anser utskottet, att änkan Johansson bör tillerkännas något årligt understöd av statsmedel; och har utskottet, med hänsyn till den i ärendet förebragta utredningen, icke haft något att erinra mot att detsamma bestämmas i enlighet med motionärens förslag eller till 400 kronor om året.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med bifall till den i ämnet väckta motionen, må medgiva, att arbetsförmannen vid krigsskolan C. W. Johanssons änka Anna Greta Johansson må från och med den 1 januari 1918 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av fyrahundra kronor.

3:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 319, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att skomakeriarbetaren vid Svea livgardes intendenturverkstäder *Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter*, må under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 180 kronor, att utgå från och med den 1 januari 1917.

Angående pension åt skomakeriarbetaren F. G. Storms änka Mathilda Elisabeth Storm.

Åberopade statsrådsprotokollet är av följande lydelse:

»I underdånig skrivelse den 9 februari 1917 har *sekundchefen för Svea livgarde* gjort framställning om beredande av pension åt skomakeriarbetaren vid regementets intendenturverkstäder *Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter*. Till stöd för framställningen har anförts, att Storm varit fast anställd såsom livgardist vid Svea livgarde under tiden den 28 juli 1880—den 28 juli 1887 och omedelbart efter avskedstagandet erhållit anställning vid regementets intendenturverkstäder såsom skomakeriarbetare, vilken befattning han alltsedan innehaft till sin den 18 maj 1916 timade död; att vid avskedet ur krigstjänsten meddelats honom det vitsord, att han tjänat »troget och utmärkt väl»; att han under sin tjänstgöring i regementets verkstäder städse gjort sig känd såsom en synnerligen skicklig, ordentlig och flitig arbetare, varjämte han såväl i som utom tjänsten alltid fört ett nyktert och i övrigt hedrande levnadssätt; samt att orsaken till hans

Utskottet.

död varit, att han under arbete för regementets räkning blivit utsatt för olycksfall.

Chefen för fjärde arméfördelningen har tillstyrkt framställningen.

Arméförvaltningens intendentsdepartement har i avgivet yttrande anfört, att då Storm varit anställd vid regementets verkstäder under närmare 29 år och i kronans tjänst under sammanlagt nära 36 år och hans änkas ställning vore mycket bekymmersam, enär hon, som vore född den 15 januari 1857 och således nu uppnått en ålder av 60 år, saknade egna medel samt hon därjämte på grund av sjukdom, enligt framställningen bifogat läkarbetyg, vore oförmögen att med eget arbete helt försörja sig, departementet funne det vara med rättvisa och billighet förenat, att något understöd från statens sida i form av pension bereddades henne. Med hänsyn till Storms långvariga och plikttrogna arbete i statens tjänst och då genom hans död, som förorsakats av ett under hans verksamhet för kronans räkning inträffat olycksfall, hans änka blivit berövad möjligheten till ett nödortfigt uppehälle, ansåge departementet det föreslagna understödet skäligen icke böra utgå med lägre belopp än 200 kronor om året. Med anledning av vad sålunda anförts, hemställde departementet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att änkan Storm finge från och med den 1 januari 1917 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 200 kronor.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit, har *statskontoret* förklarat, att en framställning till riksdagen om beredande av någon pension åt änkan Storm, så länge hon förbleve änka, syntes ämbetsverket motiverad, men att dylikt understöd icke borde beräknas till högre belopp, än som skolat tillkomma änkan Storm efter den i kungörelsen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av skada, ådragen under militär tjänstgöring, angivna grund eller 180 kronor.

*Departements-
chefen.*

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag giltiga skäl föreligga för en framställning till riksdagen om beviljande av pension åt änkan Storm. Vad angår pensionens storlek, anser jag mig, med hänsyn till vad statskontoret därom anfört, icke kunna förorda, att det årliga pensionsbeloppet sättes högre än till 180 kronor.»

*Motion II:
466.*

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Vahlquist* väckt motion, nr 466, vari motionären anfört följande:

»I proposition nr 319 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att skomakeriarbetaren vid Svea livgardes intenden-

turverkstäder Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter, må under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 180 kronor, att utgå från och med den 1 januari 1917.

På grund av de synnerligen ömmande omständigheter, som i propositionen bilagt statsrådsprotokoll angivas, samt på grund därav att orsaken till Storms död förorsakats av olycksfall under arbete för regementets räkning, får jag vördsamt föreslå, att riksdagen ville medgiva, att skomakeriarbetaren vid Svea livgardes intendenturverkstäder Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter, må under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 400 kronor, att utgå från och med den 1 januari 1917.»

Med hänsyn till här föreliggande synnerligen ömmande omständigheter och då Storms död synes hava förorsakats av olycksfall under arbete för regementets räkning, anser utskottet det årliga understödet i detta fall böra bestämmas i enlighet med vad motionären hemställt eller till 400 kronor.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med bifall till den i ämnet väckta motionen, må medgiva, att skomakeriarbetaren vid Svea livgardes intendenturverkstäder Frans Gustaf Storms änka Mathilda Elisabeth Storm, född Jonsdotter, må under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av fyrahundra kronor, att utgå från och med den 1 januari 1917.

4:o) I en till riksdagen avläten, den 27 april 1917 dagtecknad proposition, nr 320, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvärens ärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att kokerskan vid Karlskrona grenadjärregemente änkan *Sofia Petersson, född Israelsson*, må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken hon entledigas från sin anställning vid regementet.

Angående pension åt kokerskan vid Karlskrona grenadjärregemente Sofia Petersson, född Israelsson.

I fråga om den i ärendet förebragta utredningen får utskottet hänvisa till propositionen.

Utskottet har ej funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer förty,

att riksdagen må medgiva, att kokerskan vid Karlskrona grenadjärregemente änkan Sofia Petersson, född Israelsson, må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av fyrahundra kronor, att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken hon entledigas från sin anställning vid regementet.

Angående
understöd åt
fodermarsken
H. F. E. Ing-
varssons
änka och
minderåriga
barn.

5:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 321, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att fodermarsken *H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson*, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med 150 kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 18 år med 25 kronor årligen.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

»Uti skrivelse till arméförvaltningens intendentsdepartement har *chefen för remonteringsstyrelsen*, med förmälan att fodermarsken vid remontdepån å Björnö Hjalmar Fritiof Emanuel Ingvarsson efter långvarigt lidande den 14 januari 1917 avlidit i lungtuberkulos, efterlämnande änka och tre minderåriga barn, hemställt, att departementet måtte utverka pension eller därmed jämförligt understöd från statens sida till änkan och barnen.

Med anledning av nämnda framställning har *arméförvaltningens intendentsdepartement* i underdånig skrivelse den 27 februari 1917 anfört följande:

Ingvarsson hade haft anställning i statens tjänst alltsedan den 1 oktober 1896 och till sin död samt innehaft sin befattning såsom fodermarsk vid Björnö remontdepå från och med år 1904. Han hade städse på ett oförvitligt och förtjänstfullt sätt fullgjort sina åligganden. Då han således under mera än 20 år plikttroget tjänat staten och hans änkas ställning nu vore synnerligen bekymmersam, enär hon vore fullständigt

medellös samt hade att försörja trenne barn i en ålder av respektive 13, 10 och 1 år, funne departementet det vara med rättvisa och billighet förenat, att något understöd från statens sida i form av pension bereddes henne och barnen.

I fråga om storleken av sådant understöd anförde departementet, att då fodermarskarna vid arméns remontdepåer hade en tjänsteställning mellan sergeanter och furirer, det syntes departementet skäligt, att dylik pension bestämdes till ett något lägre belopp, än det som författningsenligt utginge till änka och barn efter sergeant av andra klassen. Då änka efter sådan underofficer vore tillförsäkrad en årlig pension av 200 kronor samt därjämte, om hon hade barn, ägde uppbära ett pupilltillägg av 30 kronor om året för varje barn till och med kalenderåret, under vilket det uppnådde 21 års ålder, ansåge departementet sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, finge från och med den 1 februari 1917 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 150 kronor samt därutöver 25 kronor om året för vart och ett av sina barn, intill dess detsamma uppnådde en ålder av 18 år.

I häröver avgivet utlåtande har *statskontoret*, på grund av vad i ärendet blivit upplyst och då, enligt vad ämbetsverket inhämtat, Ingvarsson icke haft möjlighet att bereda sig delaktighet i någon av staten understödd änke- och pupillkassa, förklarat sig anse giltiga skäl föreligga att hos riksdagen göra framställning om pension åt hans änka och tre minderåriga barn; och hade statskontoret mot vad intendentsdepartementet i sådant avseende föreslagit icke annat att erinra, än att i detta liksom i andra dylika fall syntes böra stadgas, att pensionen åt änkan Ingvarsson skulle utgå endast så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd.»

Med avseende å vad sålunda förekommit och då även departementschefen ansett änkan Ingvarsson och hennes minderåriga barn böra komma i åtnjutande av årliga understöd med de av arméförvaltningens intendentsdepartement föreslagna belopp, har departementschefen gjort förevarande hemställan.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Vahlquist* väckt motion, nr 467, vari motionären anförde följande:

Motion II:
467.

»I proposition nr 321 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson,

och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med 150 kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 18 år med 25 kronor årligen.

På grund av de i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet åberopade synnerligen ömmande omständigheter och under erinran om, vad i dylika fall som understöd plägar tilldelas änka med minderåriga barn, får jag vördsamt föreslå, att riksdagen ville medgiva, att fodermasken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med 300 kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 18 år med 100 kronor årligen.»

Utskottet.

Även utskottet anser, att understöd av statsmedel bör beredas änkan Ingvarsson och hennes onyndiga barn. I fråga om storleken av understödet har utskottet med hänsyn till de ömmande omständigheter, som i detta fall föreligga, funnit detsamma skäligen böra bestämmas till 200 kronor åt änkan och 30 kronor om året för varje barn intill uppnådda 21 år.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och den i ämnet väckta motionen, må medgiva, att fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med tvåhundra kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 21 år med trettio kronor årligen.

II. Angående sjöförsvarsdepartementet.

Angående
pension åt
fortifikations-
arbetaren C.
A. Bäckman.

6:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 294, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att fortifikationsarbetaren *Carl August Bäckman* må från och med månaden näst efter den, under vilken han erhållit avsked från sin anställning vid Karlskrona fästningsbyggnad, under sin åter-

stående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av trehundra kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

»Hos marinförvaltningen har befälhavande amiralen i Karlskrona gjort framställning om beredande av årligt understöd av statsmedel åt fortifikationsarbetaren Carl August Bäckman och därvid överlämnat frejdbetyg, läkarbetyg samt medellöshetsintyg för Bäckman.

Marinförvaltningen har med underdånig skrivelse den 12 april 1917 överlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar; och framgår av dessa, att Bäckman, som är född den 21 mars 1857, varit anställd vid befästningsarbetena i 31 år; att han lider av försvagad hjärtverksamhet, kronisk muskelreumatism och nedsatta kroppskrafter, i anledning varav han är mindre tjänlig till arbete vid marinen; samt att han, som utom sig själv har tre barn att försörja, befinner sig i fattiga omständigheter och icke har annan inkomst än sin arbetsförtjänst.

Befälhavande amiralen har i sin berörda framställning anhållit, att, med hänsyn till Bäckmans tjänstetid och i enlighet med kungörelsen den 25 november 1910 angående pensionering av vid marinen anställda förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare, understödet åt honom måtte få utgå med 360 kronor årligen.

Marinförvaltningen har hemställt, att, i likhet med vad vid flera föregående tillfällen ägt rum i fråga om beredande av pension åt äldre behövande arbetare vid fästningsbyggnaderna, Bäckman måtte beredas en pension å allmänna indragningsstaten av 300 kronor årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken han erhållit avsked från sin anställning vid Karlskrona fästningsbyggnad.

Statskontoret har i underdånigt utlåtande den 16 april 1917, under åberopande av nådiga propositionen nr 90 till innevarande års riksdag angående pension åt fortifikationsarbetaren Andreas Brommesson, tillstyrkt bifall till marinförvaltningens hemställan.»

I likhet med marinförvaltningen och statskontoret har departementschefen ansett pensionen jämväl i detta fall böra bestämmas till 300 kronor.

Med hänsyn till de ömmande omständigheter, som i förevarande fall föreligga, och under åberopande därav att innevarande års riksdag i likartade fall beviljat ett belopp av 400 kronor, har utskottet ansett pensionen böra bestämmas till sistnämnda belopp.

Utskottet.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, må medgiva, att fortifikationsarbetaren Carl August Bäckman må från och med månaden näst efter den, under vilken han erhållit avsked från sin anställning vid Karlskrona fästningsbyggnad, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av fyrahundra kronor.

III. Angående civildepartementet.

Angående
livränta åt
bergsprä-
ngaren J. E.
Handéns änka
Anna Handén
och dotter
Maja Paulina
Emilia
Handén.

7:o) I en till riksdagen avlåten, den 21 april 1917 dagtecknad proposition, nr 291, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att från allmänna indragningsstaten bevilja en årlig livränta å 120 kronor till avlidne bergsprängaren Johan Emil Handéns änka *Anna Handén* och en årlig livränta å 60 kronor till makarnas minderåriga dotter *Maja Paulina Emilia Handén*, att utgå från den 10 december 1916 på sätt och under de villkor i övrigt, som i lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 finnas stadgade.

I fråga om den i ärendet förebragta utredningen får utskottet hänvisa till propositionen.

Utskottet har ej funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer förty,

att riksdagen må från allmänna indragningsstaten bevilja en årlig livränta å etthundratjugu kronor till avlidne bergsprängaren Johan Emil Handéns änka Anna Handén och en årlig livränta å sextio kronor till makarnas minderåriga dotter Maja Paulina Emilia Handén, att utgå från den 10 december 1916, på sätt och under de villkor i övrigt, som i lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 finnas stadgade.

8:o) I en till riksdagen den 30 april 1917 avlåten proposition, nr 338, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att en var av nedannämnda vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda personer, nämligen förmännen Jonas Gustaf Jernberg, Otto Wilhelm Johansson Husberg, Johan Alfred Johansson och Olof Olsson, stenarbetarna Karl Samuel Forsgren, Johan Johansson Linder och Sven Magnus Andersson samt arbetarna August Magnusson Hedelin, Per Johan Lundbäck, Johan Fredrik Melin, Jakob Bengtsson Lund, Jan Jansson, Alfred Gotthard Andersson, Karl August Bergdahl, Carl Magnus Johansson Löndahl, Karl August Lagerström, Frans August Johansson och Anders Petter Andersson må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigats eller varder entledigad från sin befattning vid statens järnvägar — dock icke i något fall för tid före den 1 januari 1917 — under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, under villkor emellertid att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till ett för en var beräknat årligt medelinkomstbelopp av respektive 1,200 kronor för förman och yrkesarbetare samt 1,000 kronor för vanlig arbetare eller därutöver, pensionen skall, så länge sistnämnda anställning varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst;

dels att den järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén eller Alsterlind av 1894 års riksdag å allmänna indragningsstaten beviljade pension av 160 kronor må höjas till 300 kronor, att utgå under hans återstående livstid från och med månaden näst efter den, under vilken han erhåller entledigande från nu innehavande anställning vid statens järnvägsbyggnader, dock med villkor att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skall, så länge anställningen varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöning icke uppgår till mer än sistnämnda belopp;

dels ock att stenarbetaren vid statens järnvägsbyggnader Karl Fredrik Andersson, vilken enligt beslut av 1916 års riksdag under visst villkor äger att från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300

Angående pensioner till vissa vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda förmän och arbetare m. m.

kronor, må åtnjuta ifrågavarande pension under följande ändrade villkor, nämligen att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skall, så länge sistnämnda anställning varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till mer än sistnämnda belopp.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

»Uti särskilda skrivelser den 28 februari 1917 har järnvägsstyrelsen gjort framställningar dels om pensioner till åtskilliga vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda förmän och arbetare, dels om förhöjning av den järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén av 1894 års riksdag tillerkända pension, dels ock om viss ändring i villkoren för järnvägsarbetaren Karl Fredrik Andersson av 1916 års riksdag tillerkänd pension; och ber jag nu att få upptaga dessa frågor till behandling.

Innan jag ingår på en redogörelse för järnvägsstyrelsens berörda framställningar, må emellertid erinras, att, enligt de grunder, som senast av 1916 års riksdag tillämpats beträffande pensionsfrågor av föreliggande art, pension brukar beviljas förman eller arbetare vid statens järnvägsbyggnader, som uppnått minst 55 års ålder och räknar minst 24 tjänstår. Pensionsbeloppet har ansetts böra sättas till enahanda belopp, som enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 högst kan utgå, eller 300 kronor. Såsom villkor för pensionens åtnjutande har i allmänhet bestämts, att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, beloppet av sådan avlöning tillika med pensionen icke finge överstiga ett belopp av beträffande förmän och yrkesarbetare 1,200 kronor samt beträffande vanliga arbetare 900 kronor, vilka sistnämnda två belopp beräknats motsvara medelinkomstbeloppet för berörda båda grupper.

Vad först angår de nya pensioner, varom järnvägsstyrelsen gjort framställning, har styrelsen anfört följande.

I likhet med vad förut ägt rum, hade ansökningar om utverkande av statsunderstöd inkommit till styrelsen från åtskilliga förmän och arbetare, vilka samtliga under längre tid med gott vitsord arbetat vid statens järnvägsbyggnadsföretag och av vilka flertalet därjämte enligt företedda intyg genom sjukdom eller kroppskada fått sin arbetsförmåga i mer eller mindre hög grad minskad.

Beträffande föreliggande uppgifter om nu ifrågavarande sökandes tjänstetid ville styrelsen anmärka, att fullständiga förteckningar å de vid järnvägsbygg-

Pension åt
förmannen
J. G. Jernberg
m. fl.
Järnvägs-
styrelsen.

naderna under den gångna tiden anställda arbetare saknades, vartill komme, att en stor del av arbetsbefälet antingen avlidit eller lämnat tjänsten. Det hade för övrigt befunnits omöjligt för befälet att lämna detaljerade upplysningar rörande varje särskild, kanske för lång tid tillbaka anställd arbetares tjänstetid. Tjänstetidens längd hade således icke kunnat genom officiella handlingar bestyrkas, utan hade styrelsen därvidlag, såsom vid avgivande av enastående framställning rörande de arbetare, som år 1916 tilldelades understöd, ansett sig kunna utgå från av sökandena själva lämnade tjänsteförteckningar, vilka utförligt angävo tiden och platsen för anställningen, och detta så mycket hellre, som berörda uppgifter, i den mån de kunnat kontrolleras, visat sig vara riktiga.

I avseende å vederbörandes lönevillkor ansåge sig styrelsen böra omförmåla, att medelavlöningen under senare tid för ifrågavarande förmän och arbetare kunde beräknas hava uppgått, för förmän och yrkesarbetare till 1,200 kronor och för vanliga arbetare till 1,000 kronor för år.

Styrelsen hade utgått från det antagandet, att huvudsakligen enahanda villkor med avseende å pensionsbelopp samt levnads- och tjänsteålder m. m., vilka förut varit för Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmande vid beviljande av pensioner åt järnvägsbyggnadsarbetare, jämväl nu skulle komma till tillämpning, även om det sålunda föreslagna pensionsbeloppet under nu rådande förhållanden måste anses otillräckligt. Styrelsen hade emellertid icke ansett sig böra föreslå någon förhöjning av pensionerna, så länge lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 vore gällande.

Med tillämpning av förberörda grunder skulle pension tillkomma i följande tablå upptagna förmän och arbetare. I tablån hade angivits det antal levnadsår, envar uppnått eller uppnådde under år 1917, ävensom antalet av hans tjänstår; och framginge av tablån tillika, huruvida vederbörande fortfarande vore i arbete vid statens järnvägsbyggnader eller icke.

Namn och befattning.	Levnadsår.	Tjänstår.	Anmärkingar.
Jonas Gustaf Jernberg, förmän	59	37	Därav 2 år vid statens järnvägars banavdelning; ej kvar i arbete.
Otto Wilhelm Johansson Husberg, förmän	61	27	Därav 2 år vid statens järnvägars banavdelning och 2 år vid fästningsbyggnad; ej kvar i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Johan Alfred Johansson, förmän.....	61	26	Fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Olof Olsson, förmän	59	35	Därav 5 år vid statens järnvägars banavdelning; ej kvar i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Karl Samuel Forsgren, stenarbetare ...	56	26	Därav 9 år vid statens järnvägars banavdelning, där han fortfarande har anställning.
Johan Johansson Linder, stenarbetare...	60	37	Därav 16 år vid statens järnvägars banavdelning; fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.

Namn och befattning.	Levnadsår.	Tjänstår.	Anmärkingar.
Sven Magnus Andersson, stenarbetare	56	39	Därav 9 år vid statens järnvägars banavdelning, där han fortfarande har anställning.
August Magnusson Hedelin, arbetare...	72	35	Därav 14 år vid statens järnvägars banavdelning, där han fortfarande har anställning.
Per Johan Lundbäck, arbetare.....	71	25	Därav 2 år vid fästningsbyggnad; fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Johan Fredrik Melin, arbetare.....	63	25	Därav 9 år vid statens järnvägars banavdelning; ej kvar i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Jakob Bengtsson Lund, arbetare.....	67	37	Därav 5 år vid statens järnvägars banavdelning; fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Jan Jansson, arbetare..	60	33	Fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Alfred Gotthard Andersson, arbetare...	71	48	Därav 22 år vid statens järnvägars banavdelning; ej kvar i arbete.
Karl August Bergdahl, arbetare	56	33	Därav 4 år vid statens järnvägars banavdelning; fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Carl Magnus Johansson Löndahl, arbetare	56	25	Därav 4 år vid statens järnvägars banavdelning; fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Karl August Lagerström, arbetare	61	26	Fortfarande i arbete vid statens järnvägsbyggnader.
Frans August Johansson, arbetare	70	40	Därav 14 år vid statens järnvägars ban- och maskinavdelningar, vid vilken sistnämnda avdelning han fortfarande har anställning.
Anders Petter Andersson, arbetare	65	39	Därav 11 år vid statens järnvägars banavdelning, där han fortfarande har anställning.

På grund av det anförda har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att en var av i förenämnda tablå upptagna personer måtte från och med månaden näst efter den, varunder han entledigats eller bleve entledigad från sin befattning vid statens järnvägar — dock icke i något fall för tid före den 1 januari 1917 — under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, under villkor emellertid att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av stats-

medel, uppgående till ett för en var beräknat årligt medelinkomstbelopp av respektive 1,200 kronor för förman och yrkesarbetare samt 1,000 kronor för vanlig arbetare eller därutöver, pensionen skulle, så länge sistnämnda anställning varade, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skulle minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppginge till högre belopp än nämnda medelinkomst.

Över denna framställning har statskontoret den 16 mars 1917 avgivit infortrat utlåtande och därvid på grund av vad järnvägsstyrelsen i ärendet meddelat och anfört tillstyrkt avlåtande till riksdagen av proposition om beredande av pensioner åt ifrågavarande arbetare. Statskontoret har dock ansett sig böra erinra, att styrelsens framställning i viss mån innebär en avvikelse från vad hittills gällt såsom villkor för åtnjutande av dylika pensioner, i det styrelsen föreslagit en höjning från 900 till 1,000 kronor av det för vanliga arbetare beräknade årliga medelinkomstbeloppet. Statskontoret.

Då de villkor, som hittills pläгат uppställas för beviljande av pensioner till förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader, uppfyllas av de personer, som avses i nu föreliggande framställning, tillstyrker jag, att pension med föreslaget belopp beredes dessa personer. Departements-
chefen.

Beträffande villkoren för pensions åtnjutande innebär styrelsens framställning, på sätt statskontoret påpekat, en avvikelse från vad hittills gällt. Då emellertid det belopp, vartill, enligt styrelsens förslag, pension jämte avlöning av statsmedel för vanlig arbetare må uppgå utan reduktion av pensionen, icke överstiger det belopp, vartill medelavlöningen för sådan arbetare under senare tid uppgått, har jag för min del intet att häremot erinra.

Med anledning av en utav Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning har 1894 års riksdag medgivit, att järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén finge från och med månaden näst efter den, varunder han av järnvägsstyrelsen entledigades från anställning vid statens järnvägsbyggnader, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 160 kronor, med förbehåll dock att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, hans pensionsbelopp skulle för den tid, hans anställning varade, minskas med ett belopp, motsvarande den nya avlöningen eller, om denna uppginge till samma eller högre belopp, under tiden upphöra att utgå. Förhöjning av
järnvägsar-
betaren O. Al-
sterléns pen-
sion.

Enligt vad järnvägsstyrelsen nu meddelat har Alsterlén, vilken Järnvägs-
styrelsen.

vid dubbelspårsbyggnaden Norrköping—Mjölby till järnvägsstyrelsen överlämnad skrift anhållit, att den honom av 1894 års riksdag tillerkända pension av 160 kronor måtte höjas till 450 kronor. Sökanden har därvid åberopat, att han från den 8 januari 1912 till april 1916 varit anställd vid statsbanan Järna—Norrköping samt därefter vid förenämnda dubbelspårsbyggnad.

Verkställd utredning i ärendet har givit vid handen, att sökanden, som är född den 1 december 1846, blivit den 29 oktober 1894, enligt vad ett för honom samma dag utfärdat avskedsbevis angiver, ur statens järnvägsbyggnaders tjänst entledigad; att han då räknat en tjänstetid såsom arbetare vid desamma av 28 år; att han sedermera, efter att hava uppburit sin pension under en följd av år, i januari 1912 ånyo fått anställning vid statens järnvägsbyggnader, där han förvärvat en ytterligare tjänstetid av omkring 5 år; samt att han, som alltså numera räknar en tjänstetid vid statens järnvägsbyggnader av 33 år, under tiden för den senare anställningen icke uppburit sin pension eller någon del därav samt arbetat såsom förrådssmed.

För egen del anför järnvägsstyrelsen i denna fråga följande:

»Då sökanden, som snart är 71 år gammal, torde få anses hava uppnått en sådan levnadsålder, att han vid innehavande anställnings upphörande svårligen kan bereda sig annan inkomstgivande verksamhet, samt han förty skulle komma att för levnadsbehovens tillfredsställande vara hänvisad allenast till den efter nuvarande förhållanden obetydliga pension, som år 1894 tilldelades honom, har styrelsen ansett det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att förhöjning av nämnda pensionsbelopp beredes honom.

Med ledning av den princip, som senast av 1916 års riksdag tillämpats vid beviljande av pensioner till vissa förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader, nämligen att pensionen — lika för alla — bör bestämmas till enahanda belopp, som enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 högst kan utgå, eller 300 kronor, har styrelsen ansett sig böra föreslå, att pensionen till sökanden bestämmas att utgå med ett till 300 kronor förhöjt belopp under hans återstående livstid från och med månaden näst efter den, under vilken han erhåller entledigande från sin anställning vid statens järnvägsbyggnader.»

På grund av det anförda har styrelsen, med vitsordande av sökandens under tjänstetiden ådagalagda nit och skicklighet, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att den Alsterlén eller Alsterlind å allmänna indragningsstaten beviljade pension av 160 kronor måtte höjas till 300 kronor, att utgå under hans återstående livstid från och med månaden näst efter den, under vilken han erhöle entledigande från nu innehavande anställning vid statens järnvägsbyggnader, dock

med villkor att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel uppgående till det för honom såsom yrkesarbetare beräknade årliga medelinkomstbelopp av 1,200 kronor, pensionen skulle, så länge anställningen varade, upplöra att utgå samt, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppginge till högre belopp än nämnda medelinkomst.

Till följd av remiss har statskontoret den 16 mars 1917 avgivit utlåtande i detta ärende och därvid förklarar sig icke hava något att erinra mot avlåtande till riksdagen av proposition i anslutning till järnvägsstyrelsens framställning.

Statskontoret.

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag billigheten kräva, att ifrågavarande arbetare beredes förhöjning av honom tillerkänd pension; och får jag därför tillstyrka vad styrelsen i sådant hänseende föreslagit.

Departements-
chefen.

Med bifall till av Kungl. Maj:t därom gjord framställning har 1916 års riksdag medgivit, att arbetaren vid statens järnvägsbyggnader Karl Fredrik Andersson må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, under villkor emellertid att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till ett för honom beräknat årligt medelinkomstbelopp av 900 kronor eller därutöver, pensionen skall, så länge anställningen varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst.

Ändring i
villkoren för
järnvägsarbe-
taren K. F.
Andersson
tillerkänd
pension.

Sedermåra har Andersson, som fortfarande är i arbete vid statens järnvägsbyggnader, anhållit om sådan ändring i nämnda villkor för pensionens åtnjutande, att han därutinnan bleve likställd med förmån och yrkesarbetare, som tillerkänts pension. Andersson har till stöd därför anfört, att han vore stenarbetare och såsom sådan att räkna till yrkesarbetarnas grupp.

I anledning härav har nu järnvägsstyrelsen anfört följande.

I sin pensionsansökning hade Andersson icke uppgivit sig vara stenarbetare och ej heller åberopat några handlingar, utvisande hans egenkap av yrkesarbetare, och i de vid ansökningen fogade präst- och läkarbetyg samt intyg från vederbörande roteman hade sökanden betecknats såsom vanlig arbetare. Då vederbörande arbetschef emellertid vitsordat riktigheten av Anderssons uppgift, att han arbetat vid statens järnvägs-

Järnvägs-
styrelsen.

byggnader såsom yrkesarbetare, syntes det styrelsen rättvist, att han också i avseende å pensionsvillkoren bleve likställd med dylik arbetare.

Under åberopande av vad sålunda anförts har styrelsen hemställt om sådan ändring i de för pensionens åtnjutande föreskrivna villkoren, att det årliga medelinkomstbeloppet för Andersson måtte beräknas till 1,200 kronor.

Statskontoret. I infortrat utlåtande av den 14 mars 1917 har statskontoret tillstyrkt bifall till föreliggande framställning.

Departementschefen. Mot vad järnvägsstyrelsen i denna del anført har jag icke funnit anledning till erinran.»

Motion II: 479. I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Edbom* jämte fyra andra av kammarens ledamöter väckt motion, nr 479, vari anförts följande:

»Uti Kungl. Maj:ts proposition, nr 338, föreslås en pension av 300 kronor till vissa förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader.

På grund av penningevärdets fall och de dyra tiderna är detta belopp otillräckligt. Riksdagen har ju även genom förut fattade beslut vid årets riksdag i princip godkänt, att dylika pensioner böra utgå med 400 kronor.

På grund därav få vi hemställa, att riksdagen må besluta, att de i Kungl. Maj:ts proposition nr 338 föreslagna pensionerna till J. G. Järnberg, O. W. Johansson Husberg, J. A. Johansson, O. Olsson, K. S. Forsgren, J. Johansson Linder, S. M. Andersson, A. Magnusson Hedelin, P. J. Lundbäck, J. F. Melin, J. Bengtsson Lund, J. Jansson, A. G. Andersson, K. A. Bergdahl, K. M. Johansson Löndahl, K. A. Lagerström, F. A. Johansson, A. P. Andersson samt Osk. Alsterlén, måtte utgå med 400 kronor och i övrigt enligt de villkor, som föreslås i ovan berörda proposition.»

Utskottet. Kungl. Maj:ts förevarande framställning avser *dels* beviljande av pensioner till åtskilliga vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda förmän och arbetare, *dels* förhöjning av den av järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén av 1894 års riksdag tillerkända pension av 160 kronor, *dels* ock slutligen viss ändring i villkoren för den av 1916 års riksdag järnvägsarbetaren Karl Fredrik Andersson beviljade pension å 300 kronor. Departementschefen erinrar, hurusom enligt de grunder, som senast av förlidet års riksdag tillämpats i liknande fall, pension brukat beviljas förmän eller arbetare vid statens järnvägsbyggnader, vilken uppnått minst 55 års ålder och räknade minst 24 tjänstår, även som att pensionen ansetts böra bestämmas till samma belopp, som enligt 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete högst kan utgå eller 300 kronor. Dessutom plägade visst villkor föreskrivas för pensionens åtnjutande.

I överensstämmelse härmed föreslår Kungl. Maj:t nu, att i förevarande fall pensionsbeloppet för en var bestämmes, i ett fall höjes till 300 kronor. Motionären åter har under hänvisning till beslut vid innevarande års riksdag hemställt, att pensionerna måtte utgå med 400 kronor.

Det är visserligen sant, att riksdagen i år beviljat några arbetare pensioner eller understöd till belopp av 400 kronor. Dessa beslut hava emellertid gällt enstaka fall, där för övrigt särskilt ömmande omständigheter varit för handen. Här är åter fråga om en större grupp av förmän eller arbetare, vilka äro eller varit anställda vid statens järnvägsbyggnader. En höjning av de nu föreslagna pensionerna skulle med all sannolikhet komma att medföra nog så vittgående konsekvenser. Enligt utskottets mening lärer i varje fall en dylik höjning icke böra ske utan en föregående undersökning, vilken verkan ett sådant beslut skulle medföra med hänsyn till andra lika berättigade pensionärer vid statens järnvägar. Vid en sådan undersökning, vilken synes böra överlämnas åt järnvägsstyrelsen, torde även böra tagas under övervägande, huruvida icke vid pensionernas bestämmande hänsyn borde tagas till det olika antal tjänstår och levnadsår, som i de särskilda fallen förekomma, dock utan rubbning av nuvarande grunder, enligt vilka minst 55 levnadsår och 24 tjänstår ansetts böra förefinnas. Utskottet har alltså i syfte att ernå en höjning av ifrågavarande järnvägsarbetares pensioner ansett sig böra tillstyrka en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t och finner sig för övrigt böra biträda Kungl. Maj:ts proposition.

Utskottet hemställer,

a) att en var av nedannämnda vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda personer, nämligen förmännen Jonas Gustaf Jernberg, Otto Wilhelm Johansson Husberg, Johan Alfred Johansson och Olof Olsson, stenarbetarna Karl Samuel Forsgren, Johan Johansson Linder och Sven Magnus Andersson samt arbetarna August Magnusson Hedelin, Per Johan Lundbäck, Johan Fredrik Melin, Jakob Bengtsson Lund, Jan Jansson, Alfred Gotthard Andersson, Karl August Bergdahl, Carl Magnus Johansson Löndahl, Karl August Lagerström, Frans August Johansson och Anders Petter Andersson må från och med månaden näst efter den, varunder han entledigats eller varder entledigad från sin befattning vid statens järnvägar — dock icke

i något fall för tid före den 1 januari 1917 — under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, under villkor emellertid att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till ett för en var beräknat årligt medelinkomstbelopp av respektive 1,200 kronor för förman och yrkesarbetare samt 1,000 kronor för vanlig arbetare eller därutöver, pensionen skall, så länge sistnämnda anställning varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst;

b) att den järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén eller Alsterlind av 1894 års riksdag å allmänna indragningsstaten beviljade pension av 160 kronor må höjas till 300 kronor, att utgå under hans återstående livstid från och med månaden näst efter den, under vilken han erhåller entledigande från nu innehavande anställning vid statens järnvägsbyggnader, dock med villkor att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skall, så länge anställningen varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till mer än sistnämnda belopp;

c) att stenarbetaren vid statens järnvägsbyggnader Karl Fredrik Andersson, vilken enligt beslut av 1916 års riksdag under visst villkor äger att från och med månaden näst efter den, varunder han entledigas från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, må åtnjuta ifrågavarande pension under följande ändrade villkor, nämligen att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skall, så länge sistnämnda anställning varar, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbäran-

de i övrigt, pensionen skall minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppgår till mer än sistnämnda belopp, samt

d) att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 479, må besluta att i skrivelse till Kungl. anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta genom järnvägsstyrelsen utreda, i vad mån en höjning av pensioner åt förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader lämpligen må äga rum, med beaktande därvid, att beloppen varda utmäta med hänsyn till vederbörandes större eller mindre antal levnads- och tjänstår, samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, som härav föranledes.

9:o) I en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Berg väckt motion, n:r 233, har anförts följande:

»Härmed får jag vördsamligen föreslå, att avlidne kronolänsman Johan Henrik Landbergs änka, Anna Viktoria Landberg, född Almegren, i Stenungsund i Bohuslän, som befinner sig i betryckt ekonomisk ställning och därjämte är på grund av sjuklighet oförmögen att med eget arbete bidraga till sitt uppehälle, måtte beredas en förhöjning i den pension hon nu åtnjuter från civilstatens änke- och pupillkassa.

Som motivering till denna ansökan torde vara tillräckligt att hänvisa till hosgående intyg av vederbörande läkare. Därav framgår, att änkan Landberg under lång tid varit hemsökt av sjukdom, som ej allenast hindrat henne från förvärv, utan ock föranlett kostnader och behov av vård. Då härtill kommer, att livsförnödenheterna nu äro så dyra, är tydligt, att de 200 kronor, som hon nu åtnjuter i pension, ej räcka till livets uppehälle och nödtorft, och av egna medel är hon i fullständig saknad.

Då det alltså synes klart, att änkan Landberg befinner sig i verkligt nödläge och det pensionsbelopp, som hon nu uppbär, ej kan anses stå i rimligt förhållande till föreliggande omständigheter och nuvarande livsmedelspris, får jag vördsamt hemställa, att riksdagen ville besluta, att avlidne kronolänsman *Johan Henrik Landbergs änka, Anna Viktoria Landberg, född Almegren*, i Stenungsund i Bohuslän, måtte tillerkännas en årlig tilläggspension av 300 kronor att utgå från och med den 1 januari 1917.»

Vid motionen finnes fogat, bland annat, ett så lydande läkareintyg:

»Fru Anna Landberg, född $20\frac{1}{2}$ 1860, från Stenungsund, Bohuslän, som jag under de senaste 10 åren känt och haft upprepade tillfällen att undersöka, har under denna tid varit ytterst ringa arbetsför och kan nu ej alls bidraga till sitt uppehälle. Under hela denna tid har hon lidit av svårartad nervsjukdom med

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 8 saml. 39 häft. (Nr 53.)

upprepade anfall åt hjärtat vid minsta ansträngning, svår sömnlöshet, och har under denna tid genomgått operationer, 1909, då livmoder och adnexer borttogos, 1913 för tarmvred, låg 1909 i njurinflammation och 1912 i lungsåcksinflammation med exsudet; dessutom lider hon av kronisk obstipation (förstoppning). Detta allt varder härmed på begäran på heder och samvete intygat.

Ljungskile den 16 januari 1917.

Nath. Dahlberg.
E. prov.-läkare.»

Beträffande övriga intyg hänvisas till motionen.

Statskontoret har i ärendet avgivit yttrande och därvid, med erinran, att statskontoret den 24 sistlidna februari avgivit utlåtande i anledning av anbefalld utredning om höjning av vissa lägre änkepensioner, förklarat sig för sin del icke kunna förorda, att ifrågavarande framställning om tilläggspension föranleder till någon särskild åtgärd.

Utskottet.

Enligt vad utredningen i ärendet givit vid handen, synes änkan Landberg befinna sig i tryckt ekonomisk ställning. Då hon vidare på grund av långvarig sjuklighet är oförmögen att med eget arbete bidra till sitt uppehälle samt dessutom i behov av särskild vård, torde billigheten fordra, att hon erhåller någon förhöjning av den pension, hon nu åtnjuter från civilstatens änke- och pupillkassa; och har denna förhöjning skäligen ansetts böra bestämmas till det av motionären föreslagna beloppet 300 kronor. Tilläggspensionen synes böra anvisas att utgå å allmänna indragningsstaten från och med innevarande års början.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 233, må medgiva att änkan Anna Viktoria Landberg, född Almegren, i Stenungsund, Bohuslän, må — utöver den henne från civilstatens änke- och pupillkassa tillkommande pension — å allmänna indragningsstaten erhålla en årlig tilläggspension av trehundra kronor att utgå från och med år 1917, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbliver.

IV. Angående ecklesiastikdepartementet.

10:o) I punkt 10 under tionde huvudtiteln har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition angående småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering, för ändamålet beräkna under riksstatens tionde huvudtitel på *extra stat* för år 1918 ett belopp av 5,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 23 april 1917 avlåten proposition, nr 270, med återkallande av det under tionde huvudtiteln, punkten 10, i årets statsverksproposition till riksdagen avlåtna förslaget angående beräkande under nämnda huvudtitel på *extra stat* för år 1918 av visst belopp för småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering, föreslagit riksdagen medgiva, att småskolläraren *Johan Severin Peterssens änka Thilda Petersson* må från och med den 1 januari 1917 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver ogift, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 300 kronor.

Till stöd för ifrågavarande framställning åberopas utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 april 1917, däri föredragande departementschefen anfört följande:

»I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln, punkten 10, föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering, för ändamålet beräkna under riksstatens tionde huvudtitel på *extra stat* för år 1918 ett belopp av 5,000 kronor.

När min företrädare i ämbetet den 13 januari 1917 anmälde detta ärende, yttrade han till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, bland annat, att förslag angående ordnandet av denna pensionering borde, för så vitt icke betänkligheter av principiell art lade hinder i vägen, föreläggas 1917 års riksdag, men att utredning i ärendet då icke vore slutförd. Sedan sagda utredning fullföljts, anhåller jag att nu få anmäla ärendet för avlåtande av framställning till riksdagen.

Jag torde då genast böra anmärka, att principiella betänkligheter mot en omedelbar lösning, vare sig definitiv eller provisorisk, av frågan

Angående understöd åt småskolläraren Johan Severin Peterssens änka Thilda Petersson.

i dess helhet enligt min mening för närvarande föreligga. Småskolläraryrpersonalens änke- och pupillpensionering sammanhänger nämligen på det allra närmaste med vissa andra spörsmål, som äro under beredning, och framför allt med frågan om en definitiv löne- och pensionsreglering för nämnda lärarpersonal. Med anledning härav hava meningarna bland de i ämnet hörda myndigheterna varit delade rörande lämpligheten av att nu företaga ärendet till avgörande. Den verkställda utredningen synes mig giva vid handen, att nu förevarande pensioneringsfråga icke bör utbrytas från sitt sammanhang med övriga omförmälda frågor, utan att dessa spörsmål böra samtidigt föreläggas riksdagen. Intill dess härför erforderliga utredningar hunnit avslutas, vilket jag hoppas skall bliva möjligt inom en relativt nära framtid, torde framställning böra göras hos riksdagen för varje särskilt fall, då understöd från det allmänna påkallas åt efterlevande efter sådan avlidne lärare, varom här är tal. En ansökning om understöd av allmänna, medel åt änkan efter en avlidne småskollärare föreligger redan, och förslag om beviljande av sådant understöd i det sålunda föreliggande fallet bör enligt min mening nu avlätas till riksdagen.

För bedömande av detta fall och med hänsyn därtill, att liknande ansökningar sannolikt kunna även i det följande föranleda framställningar till riksdagen om understöd av ifrågavarande art, synes mig lämpligt att här lämna en redogörelse för ovanberörda pensioneringsfråga i dess helhet i det skick, den nu föreligger. I denna redogörelse kommer jag att ingå även på nyssnämnda ansökning och vederbörande myndigheters yttranden rörande densamma.

Sedan riksdagen år 1875, med bifall i huvudsak till ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag, anvisat medel till inrättande av en pensionsanstalt för folkskollärares änkor och barn, utfärdades den 15 oktober 1875 reglemente för »folkskollärarnas änke- och pupillkassa». Från och med år 1876 hava änkor och barn efter avlidna folkskollärare ägt uppbära pension från nämnda kassa. Någon motsvarande pensionsrätt har hittills icke varit medgiven för änkor och barn efter avlidna småskollärare. Frågan om beviljande av dylik pension i det särskilda fall, som ovan nämnts, var emellertid år 1911 föremål för riksdagens prövning, och jag skall här redogöra för behandlingen av detta ärende.

Riksdagen
år 1911.

I en vid 1911 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 40, hade föreslagits, att riksdagen måtte bevilja ett årligt bidrag av *dels* 300 kronor till skolläraren Johan Severin Peterssons änka Thilda Petersson,

född Larsson, att utgå så länge hon levde ogift, dels ock till Peterssons döttrar Signe Theresia Charlotta och Anna Desideria vardera ett årligt understöd av 100 kronor, intill dess de fyllt 18 år.

I motiveringen hänvisades till ett av vederbörande kyrkoherde utfärdat intyg, varigenom vitsordades bland annat följande. Petersson hade varit anställd inom Södra Hestra församling i Jönköpings län under åren 1877—1910, således icke mindre än 34 år, såsom dels småskollärare (1877—1885), dels biträdande lärare vid folkskola (1886—1896), dels ock lärare vid mindre folkskola (1897 till sin död år 1910). Under en stor del av denna tid hade han tjänstgjort såsom ambulerande lärare än här, än där i hemmen, dit småskolan varit förlagd, enär skoldistriktet varit i saknad av särskilda småskolelokaler. Peterssons löneförmåner utgjorde till en början 60 kronor årligen jämte föda och husrum. Under åtskilliga år måste han följa med än det ena och än det andra av sina skolbarn för att i deras hem åtnjuta dessa naturaförmåner. År 1885 ökades den kontanta lönen till 300 kronor, vilken avlöning år 1886 ändrades till 275 kronor kontant samt fri bostad för att sedermera under årens lopp så småningom ökas, så att han år 1910 hade i avlöning 780 kronor jämte bostad och ersättning för vedbrand. Petersson hade under många år haft en försvagad hälsa, och till följd därav hade hans tjänst de sista två åren huvudsakligen bestriits av sjukvårkare, till vars avlöning han själv bidragit enligt lag. Med sin efterlevande maka hade han fem barn, av vilka dottern Signe Theresia Charlotta, född den 2 mars 1896, och dottern Anna Desideria, född den 11 oktober 1898, ännu vore minderåriga. Petersson hade ständigt levat under stort ekonomiskt betryck och på grund därav måst vid upprepade tillfällen anlita kommunens hjälp, varför han vid sin död efterlämnade familjen i stor fattigdom. Utsiktarna syntes också vara synnerligen små för änkan att, ovan som hon vore vid grövre kroppsarbete och därtill försvagad av årslånga umbäranden, ansträngande långvarig sjukvård m. m., någonsin bliva i stånd att utan bidrag av kommunen försörja sig eller de sina.

Då det vore i ytterst sällsynta fall, manliga lärare vore anställda vid sådan skola som den nämnda, ansåge motionären, att ett riksdagsbeslut i av honom ifrågasatt riktning icke kunde bliva ett prejudikat, som innebure fara för framtiden.

Bankoutskottet, som hade att avgiva utlåtande i ärendet, fann emellertid icke tillräckliga skäl vara anförda för beviljande av understöd från statens sida i föreliggande fall och avstyrkte fördens skull bifall till motionen.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar, i andra kammaren dock efter votering, varvid 73 röster tillföllu ett under överläggningen i frågan framställt yrkande, att ett årligt understöd av 240 kronor måtte beviljas änkan Petersson att till henne utgå, så länge hon levde ogift.

Hos Kungl. Maj:t har änkan Petersson sedermera, under återopande av de under ärendets behandling i riksdagen till förmån för understöds beviljande anförda skäl samt med förmålan, att hon vore i saknad av

existensmedel, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte åt henne och hennes omyn-diga barn utverka pension med de i förberörda motion angivna belopp eller med de belopp, som kunde prövas skäligen.

På grund av särskilda remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 23 september 1911 av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län, som hört Södra Hestra församling och dess kyrkoherde samt vederbörande länsman och kronofogde, och den 11 december 1911 av statskontoret.

Församlingen och dess kyrkoherde samt länsmanen och kronofogden tillstyrkte bifall till framställningen. Av skolrådet hade vitsordats, att Petersson under sin tjänstgöring i församlingen ådagalagt berömlig undervisningsskicklighet, berömlig förmåga att i skolan upprätthålla ordning och i övrigt leda ungdomens uppfostran samt berömligt nit och att han fört en hedrande vandel. Kyrkoherden intygade, att av makarna Peterssons fem levande barn endast det äldsta, en son, uppnått myndig ålder samt att denne icke ansåges vara i stånd — åtminstone icke nämnvärt — att bidraga till moderns och de minderåriga syskonens försörjning.

Kungl. Maj:ts befallningshavande förklarade sig kunna allenast vitsorda, att familjen befunne sig i behövande omständigheter.

Statskontoret ansåge, med hänsyn till de i föreliggande fall synnerligen ömmande omständigheterna, billigt, att något årligt understöd av statsmedel bereddtes änkan Petersson, och förordade fördenskull, att en pension å 200 kronor årligen måtte tillerkännas henne, att utgå från allmänna indragningsstaten från och med år 1912 under hennes återstående livstid, så länge hon förbleve änka. Statskontoret ifrågasatte emellertid, huruvida icke i detta fall borde såsom villkor för statsunderstödet uppställas, att vederbörande skoldistrikt jämväl lämnade något bidrag, exempelvis 100 kronor årligen, till sökandens underhåll.

Till närmare utredning av spörsmålet om beredande av statsunderstöd åt efterlevande efter småskollärare m. fl. införskaffades genom ekle-siastikdepartementets statistiska avdelning upplysningar rörande under år 1910 i tjänst varande och pensionerade biträdande lärares i folkskolor, lärares i mindre folkskolor och lärares i småskolor civilstånd och antal barn under 18 år. Sedermera remitterades den 16 november 1915 änkan Peterssons ansökning jämte övriga handlingar i ärendet till den av Kungl. Maj:t den 5 juli 1912 tillsatta lärarlönenämnden, vilken erhållit i uppdrag att efter verkställd undersökning framlägga förberedande förslag till ny löne- och pen-

sionsreglering för lärarpersonalen vid vissa läroanstalter, däribland även folk- och småskolor.

Med en den 18 december 1915 dagtecknad skrivelse överlämnade lärarlöne-nämnden till Kungl. Maj:t sitt betänkande III angående änke- och pupillpensionering för viss lärarpersonal. I sagda skrivelse omförmälde nämnden, som i betänkandet framlade förslag bland annat angående ombildning av småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt till en småskollärares pensionsinrättning, att nämnden sett sig föranlåten upptaga till utredning även frågan om småskollärarpersonalens änke- och pupillpensionering samt att betänkandet utgjorde jämväl nämndens yttrande med anledning av ovanberörda ansökning från änkan Petersson. Utredningen angående förevarande spörsmål återfinnes i betänkandets kap. III, sid. 39—47 samt 87—90 och utmynnar i ett av nämnden avgivet »förslag till författning angående pensionering av änkor och barn efter avlidna småskollärare», sålunda lydande:

Lärarlöne-nämndens utlåtande.

Änkor och barn efter avlidna lärare vid mindre folkskolor och småskolor samt biträdande lärare vid folkskolor äga rätt till pension enligt här nedan meddelade bestämmelser.

1. Rätt till pension tillkommer änka och barn efter manlig lärare, som är delaktig i småskollärares pensionsinrättning, så ock barn efter i denna pensionsinrättning delaktig kvinnlig lärare, som är änka.

2. I fråga i övrigt om rätten till pension och om de utgående pensionernas belopp gälla i tillämpliga delar samma bestämmelser, som i sådant avseende äro stadgade i reglementet för folkskollärares änke- och pupillkassa, med det undantag dock att änkepension utgår med 30 procent av den för den avlidne läraren lagstadgade kontanta avlöningen i högsta lönegraden, familjetillägg, ersättning för övertidsläsning samt för bostad och bränsle däri icke inräknade, och barnpension i förhållande härtill enligt de i nämnda reglemente stadgade grunder.

3. För den ifrågavarande lärarpersonal sålunda tillförsäkrade förmån erlagges ingen avgift.

4. Ansökningar om pension skola prövas av direktionen för folkskollärares änke- och pupillkassa.

5. Pensionerna utanordnas av folkskollärares änke- och pupillkassas medel, åliggande det direktionen för kassan att varje år hos Kungl. Maj:t till ersättning anmäla det belopp, som under näst föregående år av kassans medel utbetalts för ifrågavarande ändamål.

6. De närmare bestämmelser, som för tillämpningen av de i denna författning stadgade grunder må finnas erforderliga, meddelas av Konungen.

På grund av remiss hava yttranden över nämndens betänkande, i vad det avser småskollärarpersonalens änke- och pupillpensionering, avgivits av överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts samtliga befallnings-

havande, av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium, av direktionen över småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, av folkskolöverstyrelsen, som hört statens folkskolinspektörer och överlämnat infordrade yttranden i ämnet från kommunala folkskolinspektörer och folkskolestyrelser i städer, där folkskoleväsendet lyder under stadsfullmäktige, ävensom av statskontoret.

De flesta, som yttrat sig i ämnet, hava antingen tillstyrkt bifall till nämndens förslag eller ock förklarat sig icke hava något att mot detsamma erinra. Direktionen över småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt har emellertid uttalat en avvikande mening angående sättet för beredande av ifrågavarande pensionering. Av övriga myndigheter hava några framställt erinringar mot en eller annan punkt av förslaget.

Jag övergår nu till att närmare redogöra för lärarlönenämndens förberörda utlåtande och däröver avgivna yttranden.

Behovet av
änke- och
pupillpensionering för
småskollärapersonalen.

Beträffande behovet av änke- och pupillpensionering för småskollärapersonalen har ingen meningsskiljaktighet mellan lärarlönenämnden och de hörda myndigheterna kommit till synes. Om detta behov yttrar nämnden i ovannämnda betänkande, sid. 43:

Att småskollärarna saknade förmånen av pension åt efterlevande anhöriga ansåge nämnden vara en av de allvarligaste bristerna i lönelagstiftningen på skolväsendets område. Med sina små löner kunde dessa lärare i regel omöjligen avsätta något för ifrågavarande ändamål. Vid sådan lärares död måste därför, där hustrun icke hade krafter nog att uppehålla den efterlämnade familjen, densamma hemfalla åt fattigvården. Att en lärare, som nedlade sitt livs arbete i det allmännas tjänst, icke skulle se någon annan utsikt för de sina, när han fölle ifrån, än fattigvården, ansåge nämnden ovärdigt. Att ett sådant förhållande över huvud taget i vår tid existerade kunde endast bero därpå, att det gällde en liten, tillbakasatt och mycket litet inflytelserik kår. Men denna omständighet gjorde det för nämnden så mycket mera angeläget att, i den mån nämnden förmådde, söka bidra till det nu påtalade missförhållandets undanröjande. Nämnden ansåge sig alltså böra väcka förslag om åtgärder för beredande av änke- och pupillpension åt småskollärarkåren.

Folkskolöverstyrelsen har i sitt utlåtande, som är dagtecknat den 30 november 1916, yttrat sig i samma riktning:

Behovet av en ordnad pensionering av änkor och barn efter avlidna småskollärare syntes överstyrelsen vara oomtvistligt. Den kår, som här avsåges, vore, såsom allmänt torde erkännas, i lönehänseende särskilt ogynnsamt ställd. Detta gällde redan om den ojämförligt övervägande del av kåren, som utgjordes av ogifta lärarinnor. Ännu svårare ställde det sig tydligen för den, som på denna redan för en ensam person synnerligen knappt tillmätta avlöning skulle underhålla familj, vilket bleve fallet, då den manlige läraren vore gift eller lärarinnan vore änka med oförsörjda barn.

Svårigheten, ja, omöjligheten för familjeförsörjaren att i detta fall kunna göra några besparingar för kommande tider torde ligga i öppen dag. Om därför familjeförsörjaren skulle falla ifrån, komme de efterlevande i regel att hemfalla åt fattigvården. Överstyrelsen kunde icke annat än instämma med lärarlönenämnden i dess uttalande, att det måste anses ovärdigt, att en lärare, som nedlagt sitt livs arbete i det allmänna tjänst, icke skulle se någon annan utsikt för de sina, när han fölle ifrån, än fattigvården.

Statskontoret har i yttrande, dagtecknat den 18 januari 1917, anført, att det utan tvivel måste anses såsom ett beaktansvärt önskemål att för vissa delägare i småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt bereda rätt till änke- och pupillpensionering, och flera av de övriga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, hava särskilt uttalat, att änke- och pupillpensionering för småskollärarkåren är av behovet påkallad.

Såsom förut nämnts, står spørsmålet om småskollärarkårens änke- och pupillpensionering i ett visst samband med åtskilliga andra frågor, som för närvarande äro under utredning.

Ärendets samband med andra frågor, som äro under utredning.

Jag vill då först erinra, att statsrådet och chefen för finansdepartementet den 21 februari 1913 jämlikt nådigt bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga med uppdrag att inom nämnda departement verkställa utredning, huruvida och på vilka grunder en centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten, lämpligen kunde genomföras, samt därvid jämväl undersöka, huruvida icke genom fastställande av vissa huvudgrunder för statens medverkan vid anordnandet av sådan pensionering, som icke avsåge statstjänst men ändock ansåges vara förtjänt av statens understöd i en eller annan form, skulle kunna vinnas större enhetlighet och följdriktighet i denna statens medverkan, än vad för närvarande i åtskilliga fall syntes vara händelsen, samt tillika önskvärd besparing i de med nämnda pensionering förenade förvaltningsutgifter.

I sitt förberörda betänkande III, sid. 3, har lärarlönenämnden omförmälat, att den ansett sig böra avgiva sina i betänkandet framställda förslag utan hinder därav, att den omfattande frågan om de statsunderstödda pensionsanstalternas centralisering sålunda tagits upp. Nämnden föreställde sig nämligen, att den fråga, ovanberörda sakkunniga hade att utreda, och den fråga, nämnden här upptoge, borde till en början behandlas oberoende av varandra. Först när någondera frågans behandling nått så långt, att statsmakterna fattat beslut i ärendet eller åtminstone det huvudsakliga innehållet i ett sådant beslut kunde med någon grad av sannolikhet förutses, torde tiden vara inne att vid behandlingen av den andra frågan taga hänsyn härtill. Nämnden ville särskilt framhålla ange-

lägenheten av att frågan om de statsunderstödda pensionsanstalternas centralisering icke finge fördröja genomförandet av dem bland här avgivna förslag, som eljest befunnas värda avseende.

Ovannämnda sakkunniga hava sedermera med skrivelse den 15 januari 1916 överlämnat ett preliminärt utlåtande i ärendet och därvid såsom sin mening uttalat (sid. 8), att såsom slutmål för centraliseringen borde uppställas sammanförande av tjänstemannakassorna i en enda *Statens anstalt för tjänstemannapensioneringen* och änke- och pupillkassorna i en enda *Tjänstemännens anstalt för änke- och pupillpensioneringen*, varvid dock de särskilda kassorna, under vissa förutsättningar, borde kunna bilda självständiga vinstavdelningar och förvaltas av egna styrelser. Att på en gång söka genomföra denna centralisering torde dock, enligt de sakkunnigas mening, bliva förenat med betydande svårigheter. Deras förslag vore emellertid sådant, att det vore möjligt att successivt och i den mån förhållandena och erfarenheten därtill gäve anledning inordna de nu bestående olika kassorna i det nya systemet.

Man torde under sålunda givna förhållanden kunna utgå därifrån, att sambandet mellan de båda frågorna om änke- och pupillkassornas centralisering och om småskollärarkårens änke- och pupillpensionering icke är av den art, att detta samband i och för sig kräver ett uppskov med lösningen av den senare frågan.

Men vidare sammanhänger frågan om småskollärarkårens familjepensionering, såsom jag redan framhållit, på det allra närmaste med frågan om sagda lärarkårs avlöning och dess egen pensionering, liksom den ock i någon mån står i samband med övriga avlönings- och pensionsfrågor, som lärarlönenämnden haft att utreda och vilkas ytterligare beredning ännu icke blivit slutförd. Nämnden har emellertid ansett, att frågan om småskollärarkårens familjepensionering är av beskaffenhet att kunna utan olägenhet utbrytas ur sammanhanget med övriga nyssnämnda frågor och avgöras för sig. Härom yttrar nämnden i betänkande III, sid. 47:

Vad nämnden föreslagit i fråga om änke- och pupillpension åt småskollärarpersonalen inginge som ett moment i nämndens löneregleringsförslag i dess helhet och skulle sålunda komma att prövas i samband med sistnämnda ärende. Antagas kunde, att åtskillig tid komme att förflyta, innan detta ärende i sin helhet bleve slutgiltigt avgjort. Nämnden ansåge icke, att med prövning av den till nämnden remitterade ansökan om pension av änkan efter avlidne småskolläraren J. S. Petersson borde till dess anstå. Nämnda ansökan liksom andra ansökningar i samma syfte, som kunde inkomma, innan änke- och pupillpensioneringsfrågan bleve reglerad, torde böra föranleda nådiga framställningar till riksdagen med äskande om pension, till beloppet bestämd i överensstämmelse med av nämnden angivna grunder, att utgå från allmänna indragningsstaten eller möjligen från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

Nämnden, vilken det icke torde tillkomma att närmare ingå på sistberörda ärende, ville till slut framhålla, att frågan om beredande av änke- och pupillpension åt småskollärarpersonalen kunde lösas i huvudsaklig överensstämmelse med det av nämnden framställda förslaget, oberoende av lönefrågan i övrigt.

Folkskolöverstyrelsen biträder för sin del denna nämndens uppfattning angående möjligheten att lösa den föreliggande frågan oberoende av lönefrågan i övrigt och anser även önskligt att så måtte ske:

Då behovet, yttrar överstyrelsen, att bereda något understöd åt småskollärares efterlevande syntes överstyrelsen vara synnerligen trängande, måste överstyrelsen finna det vara en stor fördel, om denna angelägenhet kunde ordnas, även om frågorna angående ny löneroglering för småskollärarkåren och en ombildning av småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt till en småskollärarnas pensionsinrättning icke kunde samtidigt därmed bringas till avgörande.

Av de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, har direktionen över småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt ansett det kunna ifrågasättas, huruvida med hänsyn till de manliga småskollärarnas jämförelsevis obetydliga antal och då detta antal syntes stadigt avtaga, det vore lämpligt att för ändamålet vidtaga några särskilda anstalter. Direktionen har i detta avseende erinrat, hurusom enligt av nämnden verkställd undersökning antalet manliga småskollärare utgjorde 447 år 1900, 373 år 1904, 283 år 1908 och 188 år 1912. Skulle det emellertid anses behöfligt, att reliktpensioneringen erhöles en fastare organisation, föresloge direktionen, att ifrågavarande lärare ålades delaktighet på vanliga villkor i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, vilken dock i sådant fall borde beredas ökat statsbidrag; och komme sådan delaktighet följaktligen att förbindas med förpliktelse för vederbörande att erlägga pensionsavgift efter de grunder, som vore stadgade för kassans övriga delägare. Dock borde det framhållas, att berörda delaktighet, med hänsyn till den jämförelsevis lösa anställning, en stor del av ifrågavarande lärare innehade och allt fort komme att innehava, komme att vålla ej obetydliga svårigheter såväl i uppkommande frågor om rätt och plikt till inträde i kassan som beträffande förvaltningsbestyren.

Såsom av det föregående torde framgå, synes det vara lärarlönenämndens mening, att pensioneringsfrågan redan nu skulle kunna erhålla en *definitiv* lösning enligt de grunder, som nämnden föreslagit.

Folkskolöverstyrelsen åter har ansett det vara tydligt, att man, för den händelse frågan om småskollärarpersonalens änke- och pupillpensionering skulle lösas nu utan sammanhang med samma lärarpersonals lönefråga, måste tänka sig en mera *provisorisk* lösning, och det hade syntes överstyrelsen uppenbart, att man i så fall måste sträva efter att få till stånd en

sådan anordning, som å ena sidan vore lätt och enkel att tillämpa och å andra sidan icke föregrepe en framtida definitiv lösning av frågan. Det förefölle överstyrelsen, som om det förslag, lärarlönenämnden framställt, i stort sett skulle kunna läggas till grund för en anordning, som fyllde dessa krav.

Statskontoret har till en början beträffande det sätt, varpå förevarande fråga borde lösas, anfört följande:

Att änke- och pupillpensionering hittills icke anordnats för småskolläraryrkespersonalen torde huvudsakligen hava sin orsak i sammansättningen av denna personal. Den bestode nämligen till övervägande del av ogifta kvinnliga lärare, och dessa hade givetvis icke något intresse av sådan pensionering, liksom icke heller skyldighet torde kunna åläggas dem att med avgifter bidra därtill. Beträffande den övriga personalen eller de manliga lärarna och de vid småskolorna anställda gifta kvinnor eller änkor hade det hittills med hänsyn till fåtaligheten av denna del av personalen mött svårighet i försäkringstekniskt avseende att för ändamålet bilda en särskild kassa. Numera föreläge emellertid ett av de sakkunniga för det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering avgivet förslag om upprättande av en »Tjänstemännens anstalt för änke- och pupillpensioneringen», däri de mindre för sådant ändamål bildade kassorna skulle till ömsesidigt stöd hänföras till en gemensam »allmän» vinstavdelning. Vid bifall till berörda förslag skulle alltså jämväl en ganska fåtalig personal kunna utan olägenhet sammansluta sig till en särskild änke- och pupillkassa.

En bidragande orsak till att någon sådan pensionering hittills icke kommit till stånd torde dock vara att söka i den låga avlöning, som utginge till denna personal och som icke rimligtvis medgäve något avdrag för avgifter till familjepensionering. En väsentlig förhöjning av den kontanta lönen vore dock nu föreslagen av lärarlönenämnden; och torde vid prövning av detta förslag böra tillses, att avlöningen så avpassades, att den lämnade rum för sådant avdrag, då ju denna personal liksom andra tjänstemannagrupper syntes böra väsentligen med egna avgifter bekosta sin änke- och pupillpensionering. Härvid framträdde emellertid den svårigheten, att övervägande flertalet av denna personal såsom ogifta kvinnor icke gärna kunde åläggas skyldighet att delta i pensioneringskostnaden. För denna del av personalen torde inträdet i den blivande kassan därför böra vara frivilligt, eventuellt med erläggande av förhöjda avgifter, om inträdet skedde senare än vid vunen anställning inom kåren.

Emellertid föreläge numera ett av lärarlönenämnden utarbetat förslag till fullständig löne- och pensionsreglering för småskollärare; och på grund härav torde, såsom folkskolöverstyrelsen frambällit, den föreliggande frågan icke lämpligen kunna erhålla sin definitiva lösning förr än i samband med prövningen av berörda förslag. Då sådan prövning icke syntes kunna äga rum vid 1917 års riksdag, hade folkskolöverstyrelsen framlagt sitt förevarande förslag till provisoriskt ordnande av familjepensionering för delägare i småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Då det emellertid icke syntes kunna dröja länge, innan frågan kunde definitivt ordnas, ansåge sig statskontoret för sin del böra ifrågasätta, huruvida förslag till provisoriskt ordnande av denna pensionering borde föreläggas den nu församlade riksdagen. I de säkerligen icke många fall, som, innan frågan finge sitt definitiva avgörande, kunde påkalla understöd från det allmännas sida till efterlevande efter avliden delägare i förenämnda understödsanstalt, syntes i stället särskild framställning lämpligen böra

göras vid varje tillfälle. Ett sådant förfarande behövde icke åsamka statsverket större pensioneringskostnad än om saken ordnades på sätt folkskolöverstyrelsen föreslagit, enär ju enligt dess förslag pensioneringen i allt fall vore avsedd att bekostas utslutande av statsmedel.

Därefter har statskontoret, under förutsättning att ett provisoriskt ordnande av denna pensionering befundes vara av nöden, på sätt som folkskolöverstyrelsen ifrågasatt, gjort vissa uttalanden, till vilka jag längre fram skall återkomma.

Beträffande det sätt, på vilket den ifrågasatta pensioneringen borde anordnas, har lärarlönenämnden yttrat sig i sitt förslag till författning angående sagda pensionering.

Enligt detta förslag skulle pensioneringen avse änkor och barn efter avlidna lärare vid mindre folkskolor och småskolor samt biträdande lärare vid folkskolor. Rätt till pension skulle, enligt punkt 1 i nämndens författningsförslag, tillkomma änka och barn efter manlig lärare, som vore delaktig i småskollärarnas pensionsinrättning, så ock barn efter i denna pensionsinrättning delaktig kvinnlig lärare, som vore änka.

Nämnda pensionsinrättning skulle enligt nämndens förslag (betänkande II, del 3, sid. 4) träda i stället för den nuvarande småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Delägare i ålderdomsunderstödsanstalten äro enligt § 1 i det för anstalten gällande reglementet den 22 juni 1892, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungörelsen den 24 oktober 1913, lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt de icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för vilkas avlöande tillskott av allmänna medel åtnjutes; dock, vad beträffar särskilda lärare och lärarinnor i övningsämnen vid de till den allmänna folkundervisningen hörande skolorna, endast de lärare och lärarinnor i slöjd, vilka erhålla minst samma avlöning, som författningen enligt tillkommer småskollärarinnor. Därjämte må enligt samma författningsrum lärare och lärarinnor vid sådana av enskilda underhållna skolor, vilka tjäna samma ändamål som med statsmedel understödda och i reglementet omförmälda, till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, kunna i särskilda fall och på de villkor, Kungl. Maj:t prövar skäligt bestämma, erhålla rätt till inträde i anstalten.

Enligt § 10 i reglementet skall med avseende på rätt till understöd hel tjänstgöring beräknas omfatta minst 20 undervisningstimmar i veckan.

Delaktighet i den av lärarlönenämnden föreslagna småskollärarnas pensionsinrättning skulle åligga en var vederbörligen examinerad småskollärare, som, när reglementet för pensionsinrättningen träder i kraft, vore

Rätt till
pension.

eller därefter bleve anställd förmedelst förordnande tills vidare, med undantag dock för lärare, som, när reglementet trädde i kraft, erhållit den fastare anställning, som avsåges i § 33 mom. 2 av folkskolestadgan och som icke inginge på den föreslagna nya löneregleringen. Uteslutna från delaktighet i pensionsinrättningen skulle således vara, utom de sistnämnda, följande grupper av lärare, som nu äga rätt till ålderdomsunderstöd, nämligen småskollärare, som förordnats på viss tid, samt icke ordinarie folkskollärare och förutnämnda lärare i slöjd. Sistnämnda grupp av lärare skulle dock enligt nämndens förslag (betänkandet I, kap. XI, sid. 405) under vissa förutsättningar kunna vinna delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning och därmed även i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

I fråga om den bestämmelse angående pensionsrätt, som av lärarlönenämnden föreslagits under punkt 1 i det nu föreliggande författningsförslaget, yttrar folkskolöverstyrelsen:

Enligt denna bestämmelse skulle alltså upprättandet av en småskollärarnas pensionsinrättning vara förutsättning för införande av reliktpensioner för ifrågavarande kår. Då emellertid en sådan pensionsinrättning ännu icke kommit till stånd, syntes rätten till änke- och pupillpensionering i stället böra knytas till rätten att erhålla understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Rätt till sådant understöd ägde icke blott lärare vid mindre folkskolor och småskolor samt biträdande lärare vid folkskolor utan även, under särskilda förutsättningar, lärare och lärarinnor i slöjd vid folkskolor samt lärare och lärarinnor vid vissa av enskilda underhållna skolor. Det syntes överstyrelsen icke föreligga några avgörande skäl till uteslutning av de båda sistnämnda grupperna från rätten till änke- och pupillpensionering. Lärarlönenämnden hade för sin del tänkt sig, att slöjdlärarna skulle kunna erhålla delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, men denna fråga hade ju ännu icke kunnat upptagas till avgörande. Vad beträffade de lärare vid enskilda skolor, som vunnit inträde i ålderdomsunderstödsanstalten, vore att märka, att de bland dem, som här kunde komma i fråga, vore så ytterligt få, att det med hänsyn till kostnaderna — den synpunkt, som väl i detta fall närmast skulle komma i betraktande — icke torde finnas skäl att utesluta dem.

Även vad själva småskollärarkåren anginge, måste antalet personer, som skulle kunna tänkas komma i åtnjutande av reliktpensioner, särskilt om man toge i betraktande kårens storlek, bliva synnerligen ringa. Sådan pension skulle för det första tillkomma änkor och barn efter avlidna manliga lärare. Det vore emellertid att märka, att de manliga lärarna inom kåren vore ett försvinnande fåtal. Enligt de officiella statistiska uppgifterna för år 1914 vore hela antalet sådana lärare blott 198. Lärarlönenämnden hade vidare förordat, att rätt till pupillpension skulle tillkomma jämväl barn efter lärarinna, som vore änka, och pensionstagare av denna grupp skulle efter allt att döma bliva ännu färre. I fråga om denna sistnämnda grupp kunde det visserligen sägas, att det i viss mån gällde införande av en ny princip. Överstyrelsen funne dock ändamålet så behjärtansvärt, att överstyrelsen icke kunde underlåta att biträda förslaget även i denna del.

I fråga i övrigt om rätten till pension skulle enligt punkt 2 i nämndens författningsförslag i tillämpliga delar gälla samma bestämmelser,

som i sådant avseende vore stadgade i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa, dock med visst undantag beträffande pensionsbeloppet. Nu gällande bestämmelser rörande rätt till pension från nämnda kassa återfinnas i reglementet för kassan den 5 oktober 1875, §§ 10—20, och hava följande lydelse:

§ 10.

Änka eller barn efter avliden delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa vare, under de i detta reglemente stadgade villkor, berättigade till pension från kassan, utan avseende å boets större eller mindre tillgångar.

§ 11.

Har delägare ingått äktenskap på sotsängen, vare änkan icke till pension berättigad. Oberättigad till pension vare ock lagligen frånskild hustru ävensom de styv barn, delägaren efterlämnar.

§ 12.

Anka, som ingått nytt gifte, förlorar den pension, hon innehar efter avliden man.

§ 13.

Barn efter delägare vare berättigade till pension intill aderton års ålder; dock upphøre pensionsrätten för dotter vid ingående av äktenskap före nämnda ålder.

Son eller ogift dotter, som av sinnes- eller kroppssjukdom eller ock av särskilt lyte är oförmögen till arbete, må dock, i saknad av annan tillgång, efter direktionens omprövning, även efter fyllda aderton år tilldelas ett understöd till högst halva beloppet av moderns pension, så länge vederbörligen styrkes, att understödstagarens sjuklighet och oförmögenhet till arbete samt utblottade tillstånd fortfara. *K. K. den 21 juni 1901.*

§ 14.

Den förhöjning i pension, som för pensionsberättigade barn blivit änka tillerkänd, uppbäres av henne, så länge hon ombesörjer barnens vård och uppfostran. Försummar hon denna skyldighet eller är hon hindrad att den utöva eller dör modern, äge barnens målsman att den barnen tillkommande pensionsandel för deras räkning uppbära.

§ 15.

Barn, vilkas föräldrar båda vid dödsfallet ägt delaktighet i kassan, åtnjute pension både efter fader och moder.

§ 16.

Folkskollärarinna vare icke förment att, jämte egen lön eller pension, uppbära henne möjligen från kassan tillkommande pension efter avliden man.

§ 17.

Pensionstagare, som under loppet av fem år sin pension ej uttagit, varde från pensionsstaten avförd. Anmäler sig sådan sedermera å nyo, ankomme på särskild pröv-

ning av förhandenvarande omständigheter, huruvida förut innehavd pensionsrätt må vidare åtnjutas; dock utan rättighet för pensionstagaren att för den förflutna tiden någon pension uppbära, därest ej direktionen prövar skäligen sådant medgiva.

§ 18.

Pensionstagare, som varder dömd för brott, vilket medför förlust av medborgerligt förtroende för längre eller kortare tid, vare under samma tid förlustig sin rätt till pension.

§ 19.

Rättighet för änka eller barn att uppbära pension vidtager med månaden näst efter den, varunder delägare avlidit. Då pension, som delägars änka innehaft, till större eller mindre del övergår till samma delägars barn, äga dessa att tillträda pensionen med månaden näst efter den, med vilken änkans pensionsrätt upphört.

§ 20.

Pension utgår till och med slutet av den månad, varunder pensionstagaren avlider eller förlorar rättigheten till pensionens bibehållande.

I fråga om dessa bestämmelser har lärarlönenämnden i sitt utlåtande rörande folkskollärarnas änke- och pupillkassa (betänkandet III, kap. II, sid. 38) föreslagit följande ändringar:

att det må ankomma på direktionens prövning, huruvida änka efter delägare, som ingått äktenskap på sotsängen, må komma i åtnjutande av pension, dock att äktenskap, ingånget för att legitimera barn, alltid skall medföra pensionsrätt,

att barn efter delägare vare berättigade till pension intill uppnådda tjuuguett års ålder samt

att i andra punkten av § 13 orden »utblottade tillstånd» utbytas mot »saknaden av annan tillgång».

Beträffande nämndens i ovanberörda punkt 2 framställda förslag rörande de närmare föreskrifterna om rätten till pension för småskollärares efterlevande har folkskolöverstyrelsen anfört:

Nämnden syftade tydligen vid detta sitt förslag på reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa, sådant detta skulle komma att lyda, därest av nämnden föreslagna förändringar i detsamma bleve vidtagna. Detta skulle bland annat innebära, att barn skulle vara berättigat till pension intill uppnådda tjuuguett års ålder. Överstyrelsen sympatiserade visserligen med den i nämnda förslag framträdande strävan att i förevarande avseende åvägabringa likställighet mellan olika lärarkärer men kunde ändock i frågans nuvarande läge givetvis icke förorda den av nämnden föreslagna åldersgränsen, då detta för närvarande skulle innebära en mera utsträckt pensionsrätt åt barn efter avlidna småskollärare än den, som tillkomme avlidna folkskollärares barn. I det avseende, varom här vore fråga, liksom i övrigt beträffande pensionsrätten måste det tydligen gälla att få till stånd överensstämmelse med vad som vore föreskrivet i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa i dettas nu lydande avfattnings, vadan barns rätt att uppbära pension skulle komma att upphöra vid uppnådda aderton år. Skulle

rätten till barnpension, på sätt som av nämnden föreslagits, bliva utsträckt i fråga om folkskollärare, borde tydligen en liknande förmån tillkomma barn efter avlidna småskollärare.

Beträffande änke- och pupillpensionernas storlek har lärarlönenämnden i punkt 2 likaledes föreslagit, att samma bestämmelser skulle i tillämpliga delar gälla, som i sådant avseende vore stadgade i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa, med det undantag dock att änkepension skulle utgå med 30 procent av den för den avlidne läraren lagstadgade kontanta avlöningen i högsta lönegraden, familjetillägg, ersättning för övertidsläsning samt för bostad och bränsle däri icke inräknade, och barnpension i förhållande härtill enligt de i nämnda reglemente stadgade grunder.

Pensionernas storlek.

Såsom kontant avlöning i högsta lönegraden har nämnden föreslagit 1,150 kronor för lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, under förutsättning att de blivit anställda tills vidare (betänkandet I, del 1, sid 341). För lärare i slöjd har nämnden icke föreslagit bestämda avlöningsbelopp men väl vissa belopp, med vilka de skulle vara delaktiga i folkskollärarnas pensionsinrättning. Dessa delaktighetsbelopp skulle enligt nämndens förslag vara 1,200 kronor, om slutavlöningen utgör minst 1,200 kronor jämte bostad och bränsle, eljest 1,000 kronor (betänkandet I, del 1, sid. 405—406).

De bestämmelser i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som avse pensionernas storlek, innehållas i §§ 21—23 och äro av följande lydelse:

§ 21.

Efterlämnar delägare i kassan änka men icke barn, tillkomme henne i pension, ifall delägaren varit lärare vid egentlig folkskola med delaktighet i kassan efter det för folkskollärare i lag stadgade lönebelopp, 25 procent eller en fjärdedel men i andra fall 20 procent eller en femtedel av den lön, för vilken vederbörande skolområde eller skoldistrikt i avseende å delägarrens egen pensionering vunnit delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning. Har delägare efterlämnat, förutom änka, ett eller flera pensionsberättigade barn, varder berörda pension förhöjd med halvp parten eller 50 procent.
K. K. den 28 juni 1907.

§ 22.

Har avliden delägare icke efterlämnat änka utan endast barn, och äro barnen tre eller flera, som till pension äro berättigade, äga de uppbära hela beloppet av den enligt § 21 för änka med barn bestämda pension till lika fördelning dem emellan; leva endast

två barn äga de till lika fördelning sig emellan uppbära samma pension som änka utan barn; lever endast ett barn, uppbär det hälften av sist nämnda pension. Lag samma vare, då änkas pensionsrätt upphört samat då lärarinna efterlämnat barn, även om fadern lever. Efter enahanda grund förfares ock, då barn enligt § 15 äro berättigade till pension efter både fader och moder. *K. K. den 28 juni 1907.*

§ 23.

Pension beräknas endast i helt tal av kronor; skulle vid uträkning av pensionen denna befinnas sluta på öre, höjes den till närmaste hela tal kronor.

Rörande denna del av nämndens förslag har folkskolöverstyrelsen anfört följande:

Uppenbarligen hade nämnden vid detta sitt förslag tänkt sig de av densamma föreslagna lönerna som grundval. Pensionen för ensam änka skulle då blivit 30 procent av 1,150 kronor eller 345 kronor och för änka med barn 50 procent mera eller 518 kronor. Komme i stället de lönesatser, som överstyrelsen i underdånigt utlåtande den 30 september 1916 förordat, att läggas till grund, hade man att räkna med pensioner av 375 kronor för ensam änka och 563 kronor för änka med barn.

Nämnden hade vid sitt förslag i förevarande hänseende utgått från en högre procent å lönen än som tillämpades i fråga om pension för folkskollärares efterlevande. I detta sistnämnda fall beräknades nämligen pensionen för ensam änka till 25 procent av befattningshavarens högsta lagstadgade kontanta avlöning, en procentsats, som nämnden förordat även i sitt eget förslag angående änke- och pupillpensionering för folkskollärarkåren. Att nämnden ansett sig böra utgå från en högre procent i fråga om småskollärarkåren berodde givetvis därpå, att pensionerna i annat fall skulle blivit allt för låga för att kunna i någon mån motsvara sitt ändamål. Med 25 procent som beräkningsgrund skulle, med utgångspunkt från den av nämnden föreslagna avlöningen, pensionen för ensam änka bliva blott 288 kronor.

Då man tänkte sig en provisorisk anordning, kunde man givetvis i fråga om pensionsbeloppen icke utgå från något av de förslag till löne reglering, som förelåge, utan måste bygga på förefintliga faktiska förhållanden. Närmast till hands låge det då att till utgångspunkt taga den för småskollärarkåren nu stadgade kontanta lönen i högsta lönegraden, det vill säga 680 kronor. Efter samma beräkningsgrund, som för närvarande tillämpades i fråga om pensioner från folkskollärares änke- och pupillkassa, skulle pensionsbeloppen för småskollärares efterlevande bliva 170 kronor för änka utan barn och 255 kronor för änka med barn. Räknade man i stället med 30 procent som grund, komme man till beloppen 204 kronor och 306 kronor. Både i det ena och det andra fallet komme man alltså till belopp, som icke kunde anses motsvara sitt syfte.

Härtill komme ännu en viktig omständighet. Riksdagen hade år 1916 fattat ett beslut av innebörd, att från folkskollärares änke- och pupillkassa redan pensionerad folkskolläraränka skulle, därest henne tillkommande pension understeg 300 kronor, av statsmedel erhålla ett fyllnadsbelopp, så att pensionen och detta belopp tillsammans uppginge till 300 kronor. Riksdagen hade tydligen härmed som sin mening fastslagit att pension till folkskolläraränka, oberoende av den avlöning, ssm legat till grund för pensionens beräkning, skulle utgöra minst 300 kronor. Inför detta förhål-

lande syntes det överstyrelsen föreligga starka skäl för att ej heller i förevarande fall, då det gällde änka efter småskollärare, tänka sig ett lägre pensionsbelopp än 300 kronor. Detta belopp skulle då utgå till ensam änka samt till två ensamma pensionsberättigade barn. I enlighet med vad som vore stadgat beträffande pension från folkskollärarnas änke- och pupillkassa skulle pensionen för ett ensamt barn utgöra hälften af nämnda belopp, alltså 150 kronor.

Något mera invecklad bleve frågan, då det gällde pensionsbelopp för änka med barn eller för mera än två fader- och moderlösa barn. Ginge man ut från gällande avlöningsbestämmelser och räknade med 30 procent, skulle man, såsom ovan nämnts, i detta fall komma till beloppet 306 kronor. Lade man det nyss förordade beloppet av 300 kronor för ensam änka till grund och beräknade, att pensionen för änka med barn, i överensstämmelse med vad som vore stadgat angående pension från folkskollärarnas änke- och pupillkassa, skulle vara 50 procent högre, erhöle man beloppet 450 kronor. I detta avseende hade man visserligen icke något stöd i riksdagens ovan berörda beslut, vilket fastställde samma minimibelopp för änka med barn som för änka utan barn. Det syntes dock överstyrelsen vara rimligt, att änka, som hade oförsörjda barn att underhålla, redan från början vid införande av änke- och pupillpensionering för småskollärarkåren, erhöle högre understöd än änka, som hade endast sig själv att sörja för, och överstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå, att pension för änka med barn måtte bestämmas till 450 kr. Samma pensionsbelopp skulle då komma att utgå i sådant fall, att avliden befattningshavare, som här avsåges, efterlämnade endast barn, av vilka tre eller flera vore till pension berättigade.

Statskontoret har gjort följande uttalande i fråga om pensionernas storlek:

Statskontoret ansåge sig beträffande de särskilda bestämmelserna rörande pensioneringen böra framhålla, att den föreslagna änkepensionen av 300 kronor visserligen icke i och för sig vore synnerligen hög men dock icke stode i riktigt förhållande till den för småskollärare nu stadgade kontanta lönen i högsta lönegraden eller 680 kronor. Det till stöd för förslaget återopade förhållande, att riksdagen år 1916 beviljat medel till fyllnadspension åt folkskollärarynka, så att fyllnadsbeloppet och pensionen skulle tillsammans uppgå till 300 kronor, torde icke utgöra giltigt skäl för bestämmande av detta belopp såsom pension åt änka efter småskollärare, enär berörda riksdagsbeslut endast innebure beviljande af sådan höjning såsom krigstidshjälp för ett år och under förutsättning att folkskollärarynka styrkte sig vara i behövande omständigheter. Därvid vore även att uppmärksamma, att för sådan änkas pension erlagts icke obetydliga avgifter, under det att vid det föreslagna provisoriska ordnandet av småskollärarnas familjepensionering några avgifter icke torde kunna ifrågakomma. På grund härav syntes pensionen till änka efter småskollärare icke nu böra bestämmas till högre belopp än 200 kronor. Skulle krigstidshjälp bliva beviljad pensionär i allmänhet, som uppbure pension av statsmedel eller till vars pension bidrag i en eller annan form utginge av sådana medel, torde dylikt tillskott även böra komma pensionerad änka efter småskollärare till godo enligt de särskilda bestämmelser, som i sådant avseende kunde varda stadgade.

I överensstämmelse med vad som gällde beträffande folkskollärares familjepensionering syntes pensionen för änka med barn böra utgå med ett belopp, motsvarande änkepensionen med 50 procents förhöjning, pensionen för ensamt barn böra bestämmas till hälften av änkepensionen, pensionen för två barn till samma belopp som änkepen-

sionen samt pensionen till tre eller flera barn till samma belopp som pension till änka med barn; varjämte barnpensionen borde upphöra att utgå vid uppnådd ålder av 18 år.

Enligt punkt 3 i lärarlönenämndens författningsförslag skulle några pensionsavgifter icke erläggas av lärarpersonalen. Den ifrågasatta pensioneringen skulle sålunda helt och hållet bekostas av statsmedel. Till stöd för sitt förslag i denna del har nämnden anfört:

Inom den svenska statsförvaltningen torde det vara regel, att änke- och pupillpensionerna till huvudsaklig del bekostades av befattningshavarna själva. Denna regel kunde icke med det löneförslag, nämnden förordat för småskollärarna, läggas på denna kår. Vid avvägandet av förhållandet mellan lönerna för manliga och kvinnliga befattningshavare inom övriga lärarkärer hade nämnden tagit hänsyn bland annat till den omständigheten, att de manliga befattningshavarna vore skyldiga att lämna bidrag till änke- och pupillkassan. Och hade nämnden bland annat på grund härav föreslagit högre lönebelopp för manliga än för kvinnliga befattningshavare. Vad småskollärarkåren anginge hade däremot nämnden på särskilt angivna skäl endast föreslagit en enda, för kvinnliga befattningshavare beräknad lönestat, som även skulle gälla för manliga småskollärare, där sådana förekomme. Om nu de manliga småskollärarna ålades att lämna bidrag till någon änke- och pupillkassa, skulle de, i den mån de icke åtnjöte familjetillägg, få åtnöjas med en lägre behållen löneinkomst än deras kvinnliga kamrater. Saken kunde också, vad manliga småskollärare anginge, uttryckas så, att deras löner, i förslaget, icke bestämts med hänsyn till någon skyldighet för dem att betala avgift till efterlevande anhörigas försörjning.

Man kunde nu, om man ville bereda småskollärarna förmånen av änke- och pupillpension, gå till väga på två olika sätt: antingen så, att de manliga lärarna ålades skyldighet att betala avgift till en änke- och pupillkassa och få sin lön höjd med ett mot denna avgift svarande belopp, eller ock så, att de finge ifrågavarande förmån utan någon särskild avgift. I realiteten vore det samma sak; skillnaden låge endast i bokföringsättet.

För nämnden stode det klart, att det senare alternativet vore det i alla avseenden enklaste och därför här borde komma till användning, då i detta fall icke, såsom i fråga om andra kärer, några omständigheter av historisk natur lade hinder i vägen.

Om alltså lärarna själva icke skulle lämna bidrag till reliktpensioneringen, så inställde sig den frågan, av vem denna förmån skulle bekostas. Statskontoret hade framkastat den tanken, att omkostnaderna för berörda ändamål skulle bestridas av stat ock kommun gemensamt. Mot eu sådan anordning komme helt visst kommunerna att med styrka framhålla, att de icke vore förpliktade att bidraga till övriga kommunalt anställda lärares änke- och pupillpensionering. Ehuru nämnden icke ansåge detta skäl alldeles oangripigt, trodde nämnden dock, att det komme att anses som avgörande för den föreliggande frågan. I så fall återstode endast möjligheten, att änke- och pupillpensionerna helt bekostades av staten. Nämnden hade ansett sig kunna ansluta sig till denna mening bland annat därför, att, såsom av eu bifogad kostnadsberäkning framginge, det endast gällde relativt obetydliga belopp.

Angående detta förslag yttrar folkskolöverstyrelsen:

En viktig punkt i förevarande spörsmål vore givetvis den, som avsåge pensionsavgifterna. Nämnden hade för sin del föreslagit, att för åtnjutande av ifrågavarande förmåner någon avgift av befattningshavaren icke skulle erläggas. Då överstyrelsen i sitt den 30 april 1915 avgivna underdaniga utlåtande över lärarlönenämndens betänkande I anslutit sig till nämndens mening angående förhållandet mellan här omnämnda manliga och kvinnliga befattningshavares avlöning och överstyrelsen ej heller intagit någon avvikande standpunkt i detta avseende i sin den 30 september 1916 gjorda underdaniga framställning om ny löne- och pensionsreglering för lärare vid folk-kolor och småskolor, kunde det tydligen sägas, att överstyrelsen godtagit jämväl förutnämnda konsekvenser i fråga om avgifterna till änke- och pupillkassa.

I vissa över nämndens förslag till änke- och pupillpensionering avgivna yttranden hade emellertid hävdats den uppfattningen, att för rätt till änke- och pupillpensionering alltid borde erläggas avgifter av vederbörande befattningshavare. Det syntes överstyrelsen, som om ett stadgande av sådan innebörd borde komma att öva inflytande på avlöningsbeloppens storlek, något som också i allmänhet erkänts av dem, som haft invändningar i nu nämnd riktning att göra. Redan detta förhållande syntes överstyrelsen motivera, att vid ett provisoriskt ordnande av småskolläraernas änke- och pupillpensionering några avgifter icke borde krävas. För en sådan anordning funnes emellertid enligt överstyrelsens förmenande ett ännu starkare skäl. De befattningshavare, om vilka här vore fråga, vore i avlöningshänseende så ogynnsamt ställda, att det förefölle överstyrelsen, som om det skulle vara allt för hårt, därest av familjförsörjarna bland dem skulle utkrävas avgifter, som i förhållande till deras inkomster maste bliva ganska betungande. Överstyrelsen ansåge sig därför böra biträda nämndens förslag även i det hänseendet, att kostnaderna för småskollärarkårens änke- och pupillpensionering bestredes helt och hållet av statsmedel.

Statskontoret har likaledes ansett, att pensioneringen borde bekostas av statsmedel, för den händelse den redan nu skulle provisoriskt ordnas.

Såsom folkskolöverstyrelsen erinrat, hava åtskilliga av de övriga myndigheter, som yttrat sig i frågan, uttalat betänkligheter mot att pensioneringen skulle bekostas uteslutande med statsmedel och ifrågasatt, huruvida ej vederbörande lärare och lärarinnor själva borde genom erläggande av pensionsavgifter deltaga i kostnadernas bestridande. Därvid har emellertid från vissa håll betonats, att endast helt låga pensionsavgifter här kunde ifrågakomma.

Beräkningen av kostnaderna för småskolläraernas änke- och pupillpensionering har utförts av förste aktuarien i försäkringsinspektionen Reinhold Palmqvist, som erhållit uppdrag att i mån av behov biträda lärarlönenämnden vid utredning av vissa frågor om pensionsreglering. I nämndens betänkande III, sid. 87—90, återgives följande yttrande av Palmqvist angående omförmälda beräkning:

Kostnadernas storlek.

Lärlönenämnden har begärt uppgift å den kostnad, som pensionering av änkor och omyndiga barn efter småskollärare, som hädanefter avlida, och utgående efter följande grunder skulle medföra.

Den kontanta avlöningen i högsta lönegraden för en småskollärare skall enligt nämndens förslag utgöra 1,150 krnor, änkepension skall utgå med 30 procent härav, således 345 kronor, och pension till omyndiga barn enligt samma grunder som de för folkskollärare föreslagna. Småskollärare skall icke erlægga avgift för änke- och puppensioneringen.

Vid 1912 års utgång funnos 188 manliga lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor. Ur detta material kunna givetvis inga beräkningar verkställas rörande småskollärarnas familjepensionsvärden, utan har jag tillämpat de för folkskollärare beräknade kapitalvärdena av mot 1 kronas änkepension svarande värdena av familjepensionerna.* För att emellertid få en uppfattning om huruvida dessa värden, vad småskollärare vidkommer, äro för höga eller för låga, har jag ur lärlönenämndens statistik hämtat följande uppgifter:

Av 188 småskollärare voro år 1912

122 gifta (ej änklingar eller fränskilda), därav 101 med ett eller flera barn under 21 år;

8 änklingar eller fränskilda med två eller flera barn under 21 år, därav 5 med tre eller flera barn under 21 år.

Sannolikheten för att en småskollärare skall vara gift men ej änkring eller fränskild är således

$$\frac{122}{188} = 0,649,$$

sannolikheten för att han skall hava ett eller flera pensionsberättigade barn är

$$\frac{101 + 8}{188} = 0,580,$$

sannolikheten för att han skall vara änkring med två eller flera pensionsberättigade barn är

$$\frac{8}{188} = 0,043,$$

och sannolikheten för att han skall vara änkring med minst tre pensionsberättigade barn är

$$\frac{5}{188} = 0,027.$$

Motsvarande tal för folkskollärare äro respektive

$$0,723, 0,578, 0,011 \text{ och } 0,007$$

Av de anförda siffrorna framgår, att de för folkskollärare beräknade familjepensionsvärdena för småskollärarnas vidkommande sannolikt äro något för höga, då den för småskollärare funna större sannolikheten att vara änkring eller fränskild med mer än ett pensionsberättigat barn naturligtvis är utan större betydelse.

* Se lärlönenämndens betänkande III, sid. 70 o. f.

Med avseende på antaganden och beräkningssätt för övrigt får jag hänvisa till min utredning rörande folkskollärarnas änke- och pupillkassa.*)

Kapitalvärdet den 31 december 1914 av framtida familjepensioner efter nu anställda småskollärare utgör

253,100 kronor.

Antager man, att antalet småskollärare ständigt kommer att bibehållas vid samma numerär som det nuvarande, blir kapitalvärdet av familjepensioner efter blivande småskollärare

139,300 kronor.

Därest pensioner i enlighet med för folkskollärare gällande grunder skulle utgå till änkor och barn efter alla småskollärare, som hädanefter avlida, utan att för dessa pensioner erlades några avgifter, skulle detta för staten medföra en kostnad motsvarande ett kapital av

253,100 kronor,

därest inga småskollärartjänster vidare tillsattes med manliga innehavare, men

392,400 kronor,

därest manliga småskollärare i all framtid användes i samma utsträckning som nu.

För att finna de belopp, varmed familjepensioner efter småskollärare skulle utgå under de närmaste åren, har jag under förenklade antaganden beträffande åldrar och familjeförhållanden beräknat beloppen av utgående änke- och barnpensioner under vart femte kalenderår intill år 1940 och därvid erhållit de resultat, som finnas angivna i efterföljande tabell.

Å r.	Änke- och barnpensioner utgå med nedanstående belopp, därest	
	inga manliga småskollärare vidare tillsätts.	den manliga småskollärarkåren ständigt bibehålles vid sin nuvarande numerär.
	Kronor.	Kronor.
1920.....	5,000	5,000
1925.....	9,000	10,000
1930.....	15,000	18,000
1935.....	17,000	24,000
1940.....	18,000	30,000

Efter år 1940 komma utgående änke- och barnpensioner att minska för att slutligen helt försvinna, därest inga manliga småskollärare vidare tillsätts; däremot komma dessa belopp att ytterligare något ökas intill en viss maximigräns för att sedan hålla

* Se lärarlönenämndens betänkande III, sid. 70 o. f.

sig någorlunda konstant, därest manliga småskollärare i all framtid användas i samma utsträckning som nu.

De manliga småskollärarna utgöra emellertid en kår, som är stadd i ständig minskning, vilket framgår av efterföljande tabell.

Å r. *	Antal småskollärare.		
	Manliga.	Kvinnliga.	Summa.
1890.....	662	6,333	6,995
92.....	629	6,614	7,243
94.....	611	6,885	7,496
96.....	534	7,300	7,834
98.....	483	7,711	8,194
1900.....	447	8,122	8,569
02.....	424	8,740	9,164
04.....	373	9,206	9,579
06.....	326	9,759	10,085
08.....	283	10,383	10,666
10.....	233	10,873	11,106
12.....	188	10,876	11,064

Då visserligen småskollärartjänster fortfarande besättas med manliga innehavare men för vart år i allt mindre utsträckning, kunde man vänta, att den framtida kostnaden för pensioneringen av deras efterlämnade änkor och barn skulle uppgå till belopp, som låge någonstades mellan de i ovanstående tabell angivna. Att märka är emellertid, att vid beräkningen av dessa belopp antagits, att småskollärare icke lämna sin tjänst av annan orsak än dödsfall eller pensionering. Den starka minskningen i antalet manliga småskollärare visar däremot, att avgång av andra orsaker måste förekomma i avsevärd grad, ja, en närmare granskning av de anförda siffrorna ådagalägger, att minskningen är från år är betydligt större, än den skulle varit, därest inga manliga småskollärare vidare tillsattes och de småskollärare, som nu finnas, ej lämnade sin tjänst av andra orsaker än dödsfall och uppnådd pensionsålder. Kommer minskningen i antalet manliga småskollärare att fortgå i samma grad i framtiden som hittills, torde därför kostnaden för familjepensioner till deras efterlevande icke komma att uppgå ens till de belopp, som jag anført under antagande att inga småskollärartjänster vidare tillsattes med manliga innehavare.

Euligt nämndens förslag skall även omyndigt barn efter avliden småskollärarinna, vars man förut avlidit, åtnjuta pension enligt samma grunder som barn efter småskollärare. Att kostnaden härför måste bli ringa är tydligt, då exempelvis år 1912 bland 10 876 småskollärarinnor endast funnos 63 änkor med barn under 21 år. Da jag icke haft tillgång till sådana uppgifter, att jag exakt kunnat beräkna kostnaden i fråga, har jag med ledning av de uppgifter, som finnas angivna i lärarlönnämndens betänkande 1, 2, sid. 353, sökt uppskatta framtida årliga beloppet av sådana

pensioner, och har jag därvid kommit till en summa av 700 kronor, motsvarande en kostnad en gång för alla av

18,000 kronor.

Den årliga kostnaden för ifrågavarande pensioner kommer naturligtvis endast småningom att stiga till 700 kronor och kan naturligtvis tidvis även betydligt överstiga detta belopp. I medeltal torde denna siffra emellertid snarare vara för hög än för låg.

Beträffande sättet för pensioneringens ombesörjande har lärarlöne-nämnden föreslagit, att ansökningar om pension skulle prövas av direktionen för folkskollärarnas änke- och pupillkassa (punkt 4), att pensionerna skulle utanordnas av nämnda kassas medel samt att det skulle åligga direktionen för kassan att varje år hos Kungl. Maj:t till ersättning anmäla det belopp, som under näst föregående år av kassans medel utbetalts för ifrågavarande ändamål (punkt 5).

Pensioneringens ombesörjande.

Mot en sådan anordning har folkskolöverstyrelsen icke haft något att invända. Statskontoret åter har ansett, att pensioneringen borde ombesörjas av direktionen över småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt; och om frågan ansåges böra redan nu provisoriskt ordnas, borde enligt statskontorets mening å riksstatens tionde huvudtitel uppföras ett extra förslagsanslag till lämpligt belopp att av statskontoret på rekvisition tillhandahållas nämnda direktion.

Redan förut har jag givit uttryck åt min uppfattning, att lösningen av frågan om änke- och pupillpensionering för småskollärarpersonalen i sin helhet bör tills vidare anstå.

Departementschefen.

Såsom både folkskolöverstyrelsen och statskontoret framhållit, torde i och för ett definitivt ordnande frågan icke lämpligen kunna utbrytas från sitt naturliga samband med det till prövning föreliggande förslaget till fullständig löne- och pensionsreglering för småskollärare. Och att för den begränsade tid, som kan förutsättas komma att förflyta, innan frågan må i sådant sammanhang vinna sin lösning, söka genom generella bestämmelser provisoriskt ordna småskollärarnas familjepensionering synes mig icke vare sig lämpligt eller av omständigheterna påkallat. Efter vad av den föregående utredningen i ämnet torde framgå, skulle det säkerligen icke vara lätt att vid ett sådant provisoriskt ordnande av frågan kunna i allo genomföra det berättigade kravet, att frågans definitiva lösning icke må därigenom föregripas. Fog synes mig ock förefinnas för statskontorets uttalande, att i de säkerligen icke många fall, som, innan frågan får sitt definitiva avgörande, kunna påkalla understöd från det allmännas sida till

avlidne småskollärares efterlevande, i stället särskild framställning lämpligen bör göras vid varje dylikt tillfälle. Ett sådant fall föreligger nu i den förut omnämnda ansökning om understöd, som avlidne småskolläraren Peterssens änka ingivit till Kungl. Maj:t.

Av det vid förutnämnda motion fogade, i det föregående (sid. 4) omförmälda intyg av vederbörande kyrkoherde framgår, att Peterssens båda döttrar, för vilka understöd år 1911 ifrågasattes, äro födda respektive den 2 mars 1896 och den 11 oktober 1898 och således nu överskridit 18 års ålder. Något understöd för dem synes följaktligen icke numera böra ifrågakomma. Däremot torde understöd böra tilldelas änkan Thilda Petersson, som enligt av mig införskaffat intyg från pastorsämbetet i Södra Hestra församling fortfarande lever ogift och befinner sig i behövande omständigheter.

Beträffande storleken av den pension, som skulle tillkomma ensam änka, under förutsättning att förberörda pensioneringsfråga för småskollärarpersonalen skulle vinna en slutgiltig eller provisorisk lösning, hava, såsom synes av det föregående, olika meningar gjort sig gällande. Statskontoret har ansett, att pensionen för ensam änka med hänsyn till den för småskollärare nu stadgade avlöningen borde sättas till allenast 200 kronor. Lärarlönenämnden har föreslagit, att sådan pension måtte få utgå med 30 procent å det av nämnden föreslagna högsta avlöningsbeloppet för småskollärare, 1,150 kronor, således med 345 kronor. Efter samma procenttal på det av folkskolöverstyrelsen i dess förberörda utlåtande den 30 september 1916 förordade högsta avlöningsbeloppet för nämnda lärare, 1,250 kronor, skulle pensionen för ensam änka utgå med 375 kronor. Då överstyrelsen nu uttalat sig angående en provisorisk anordning av pensioneringen, har överstyrelsen förmenat, att nämnda pensionsbelopp icke borde sättas lägre än till 300 kronor.

För det fall, som nu föreligger, torde vara lämpligast att, oberoende av nu utgående eller föreslagen avlöning för småskollärarpersonalen, söka finna ett understödsbelopp, som kan anses något så när motsvara understödets ändamål. Av det anförda synes framgå, att detta belopp lämpligen kan bestämmas till 300 kronor. Understödet till ifrågavarande änka torde böra i sin helhet utgå från allmänna indragningsstaten samt tillkomma henne från och med den 1 januari 1917 under hennes återstående livstid, så länge hon förbliver ogift.»

Motion 11:
450.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr Nilsson i Linnås väckt motion, nr 450, däri hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att småskolläraren Johan Severin Peterssens änka Thilda Petersson må från och med den 1 januari 1917 under

sin återstående livstid, så länge hon förblir ogift, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 450 kronor.»

Till stöd för motionen har anförts följande:

»Kungl. Maj:t har genom proposition nr 270 till innevarande riksdag föreslagit beviljande av en pension åt småskolläraren Johan Severin Peterssens änka Thilda Petersson, att utgå från och med 1917 med ett årligt belopp av 300 kronor. Detta förslag är grundat bland annat på en motion nr 40 till 1911 års riksdag, samt på en därefter av änkan Petersson till Kungl. Maj:t ingiven ansökan.

Av en till motionen fogad bilaga, vilken jämväl finnes intagen i propositionen, framgår, att änkan Petersson redan vid mannens död fullständigt saknade existensmedel, och har det därför, allt sedan, varit med ständiga bekymmer och umbäranden som hon måst kämpa för sin existens. Då hon nu under dessa fem år, som gått sedan mannens död, icke fått åtnjuta något understöd av staten, samt då man icke här kan ifrågasätta ett riksdagsbeslut med retroaktiv verkan, anser jag det vara med billighet och rättvisa överensstämmande att pensionsbeloppet i detta fall sättes något högre än som eljest hade bort ske.»

Såsom framgår av åberopade statsrådsprotokollet, hade i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, förslag framställts att för småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering beräkna under tionde huvudtiteln på extra stat för år 1918 ett belopp av 5,000 kronor. Vederbörande departementschef anförde därvid, bland annat, att förslag angående ordnandet av denna pensionering borde, därest icke betänkligheter av principiell art lade hinder i vägen, föreläggas årets riksdag, men att erforderlig utredning i ärendet då icke slutförts.

Utskottet.

I nu föreliggande yttrande till statsrådsprotokollet meddelar departementschefen, att berörda utredning fullföljts, men att enligt departementschefens mening principiella betänkligheter föreläge mot en omedelbar lösning, vare sig definitiv eller provisorisk, av frågan i dess helhet. Denna pensionering sammanhänge nämligen på det närmaste med vissa andra spörsmål, som vore under beredning, och framför allt med frågan om en definitiv löne- och pensionsreglering för småskollärarpersonalen. Den nu förevarande pensioneringsfrågan borde enligt departementschefens mening icke utbrytas från sitt sammanhang med övriga omförmälda frågor. Utredningar härför hade ännu icke hunnit slutföras, men syntes detta kunna ske inom en relativt nära framtid. I avvaktan härå borde framställning göras hos riksdagen för varje särskilt fall, då understöd från det allmänna kunde ifrågakomma. Ett sådant fall föreläge nu i den ansökning om understöd, som ingivits av änkan Petersson och som upptagits i Kungl. Maj:ts proposition.

Även utskottet anser, att lösningen av frågan om änke- och pupillpensioneringen för småskollärarpersonalen i sin helhet bör tills vidare anstå.

Det torde nämligen icke vara lämpligt, att detta spörsmål för ett definitivt ordnande utbrytes från dess naturliga samband med det väntade förslaget till fullständig löne- och pensionsreglering för småskollärare. Icke heller synes det vara nödigt att i avvaktan härå genom generella bestämmelser provisoriskt ordna småskollärarnas familjepensionering. Måhända skulle därigenom frågans definitiva lösning komma att i ett eller annat avseende föregripas.

Vid bedömande av det nu föreliggande fallet har utskottet därför funnit sig icke böra närmare granska de principer, som ligga till grund för den i propositionen omförmälda utredningen, utan har frågan om understöd åt änkan Petersson ansetts böra bedömas fristående. Av handlingarna i ärendet framgår, att änkan Petersson redan år 1911 gjort framställning om utverkande av statsunderstöd. Sedan dess har emellertid hennes ansökning tillika med frågan om småskollärarnas familjepensionering i dess helhet varit föremål för närmare utredning och änkan Petersson har icke kommit i åtnjutande av något understöd. Det har under sådana förhållanden och utan att detta på något sätt må anses föregripa det slutliga resultatet av förevarande utredning synts vara överenstämmande med billighetens fordringar, att understödet till änkan Petersson må utgå med ett något högre belopp än vad Kungl. Maj:t föreslagit; och vill utskottet i sådant avseende föreslå, att understödet bestämmas till 400 kronor årligen.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och den i ämnet väckta motionen, må medgiva, att småskolläraren Johan Severin Peterssons änka Thilda Petersson må från och med den 1 januari 1917 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver ogift, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av fyrahundra kronor.

V. Ang. jordbruksdepartementet.

Angående pension åt extra kronojägaren S. Sjöström.

11:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 289, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att extra kronojägaren Sven Sjöström må från och med år 1918 under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 375 kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

I skrivelse den 3 mars 1917 har domänstyrelsen anmält, att jägmästaren i Malå revir hos styrelsen hemställt, att pension måtte utverkas åt extra kronojägaren Sven Sjöström, vilken från och med år 1893 tjänstgjort inom förutvarande Norsjö revir såsom extra kronojägare och extra bevakare under i medeltal 8 månader årligen mot arvode, som småningom höjts från 60 till 90 kronor för månad. På grund av reumatism och nervsjukdom kunde Sjöström nu icke anses fullt tjänstduglig utan måste lämna rum åt yngre kraft, varvid han, så snart hans tjänstgöring å reviret upphörde, stode utan existensmöjlighet.

Jägmästarens skrivelse åtföljes av dels frejdbetyg, som visar, att Sjöström är född den 3 oktober 1847 och alltså nära 70 år gammal, dels intyg från vederbörande kyrkoherde, att han fört en hedrandeandel och vore förtjänt av att nu på ålderns dagar erhålla som understöd för sina levnadsbehov en tillräcklig pension, dels ock ett intyg från vederbörande överjägmästare, enligt vilket Sjöström städe skött sina åligganden på ett troget och nitiskt sätt samt alltid fört en hedrandeandel och därigenom gjort sig förtjänt av sina förmäns och allmänhetens förtroende och aktning.

Domänstyrelsen erinrar, att riksdagen år 1915 beviljat en årlig pension å 375 kronor åt förre extra kronojägaren i Norsjö revir Per Johan Boström, vilken då uppnått en ålder 76 år och tjänstgjort i skogsstaten 27 år, samt framhåller, att den ansökning, som nu av vederbörande jägmästare gjorts beträffande extra kronojägaren Sjöström, torde innebära ett analogt fall. Sjöström hade plikttroget och nitiskt skött sina åligganden under en tjänstetid av mer än 23 år samt fört en hedrandeandel och stode nu vid en ålder av nära 70 år, då han till följd av sjukdom icke längre vore tjänstduglig utan måste avgå från sin tjänst, utan existensmöjligheter.

Ehuru Sjöströms såväl tjänstgöringstid som ålder icke vore fullt så höga som omförmälde Boströms, ansåge styrelsen de fördyrade levnadsomkostnaderna tala för önskvärdheten av att även Sjöström tillerkändes en pension av 375 kronor årligen, vilket belopp syntes vara det minsta, som erfordrades för hans uppehälle.

Styrelsen har därför hemställt, att Sjöström måtte beviljas rätt att från och med år 1818 å allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 375 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 14 april 1917 tillstyrkt denna framställning.

Jag biträder myndigheternas förslag. Då här icke är fråga om den

ordinarie pensioneringen av skogsstaten personal utan om understöd åt en extra befattningshavare, synes det mig riktigt att, såsom myndigheterna föreslagit, pensionen må utgå från allmänna indragningsstaten.»

Utskottet.

Med hänsyn till de ömmande omständigheter, som i förevarande fall föreligga, och under åberopande därav att innevarande års riksdag i likartade fall beviljat ett belopp av 400 kronor, har utskottet ansett pensionen böra bestämmas till nämnda belopp.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, må medgiva, att extra kronojägaren Sven Sjöström må från och med år 1918 under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av fyrahundra kronor.

Angående pension åt förre tillförordnade domänintendenten M. F. Rodhes änka Alfhilda Beata Rodhe, född von Mentzer.

12:o) I en till riksdagen den 27 nästlidna april avlåten proposition, nr 290, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att förre tillförordnade domänintendenten, f. d. kaptenen Magnus Fredrik Rodhes änka Alfhilda Beata Rodhe, född von Mentzer, må från och med mars månad innevarande år under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 500 kronor.

Beträffande den i ärendet förebragta utredningen tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag.

Utskottet, som icke funnit något att erinra emot Kungl. Maj:ts ifrågasvarande framställning, hemställer,

att riksdagen må medgiva, att förre tillförordnade domänintendenten, f. d. kaptenen Magnus Fredrik Rodhes änka Alfhild Beata Rodhe, född von Mentzer, må från och med mars månad innevarande år under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av femhundra kronor.

Angående understöd åt vice kommissionslantmätaren A. E. O. Modée.

13:o) I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten proposition, nr 325, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att vice kommissionslantmätaren i Kalmar län Alfred Ernst Oskar Modée må från och med den 1 januari 1917 under sin åter-

stående livstid åtnjuta årligt understöd från allmänna indragningsstaten till belopp av 1,200 kronor.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört följande:

»Hos Kungl. Maj:t har vice kommissionslantmätaren Alfred Ernst Oskar Modée anhållit om pension. Vid ansökningen fogade handlingar utvisa, att sökanden, som är född den 15 juni 1858 och alltså nästa födelsedag uppnår en ålder av 59 år, avlade lantmäterieexamen den 19 maj 1884 och konstituerades till lantmäteriauskultant den 12 april 1887. Sedan han därefter varit såsom medhjälpare i tjänsten anställd hos särskilda lantmätare, konstituerades han den 7 maj 1896 till vice kommissionslantmätare i Västernorrlands län. Den 15 juli 1899 transporterades han till Kalmar län, där han fortfarande har sin verksamhet. Sökanden räknar alltså en tjänstetid av 30 år, därav nära 21 år såsom vice kommissionslantmätare. Enligt bifogat läkarbetyg lider sökanden av kronisk reumatism i bägge fötterna samt utbredda åderbräck å bägge underbenen, vadan han för närvarande är och helt säkert för all framtid torde komma att bliva oförmögen att sköta de yttre göromålen av sin tjänst.

Sökanden har uppgivit, att han på grund av sin sjuklighet och oförmåga att röra sig på fältet vore urständsat att ens med de minsta anspråk på livet försörja sig som praktiserande lantmätare. Han hade vid många tillfällen under senare år varit alldeles utblottad.

Lantmäteristyrelsen har med skrivelse den 18 april 1917 överlämnat Modées ansökning och för egen del anfört, att sökandens verksamhet så som på eget ansvar arbetande lantmätare varit av jämförelsevis mindre omfattning, vartill hans tilltagande sjuklighet givetvis varit en bidragande orsak. Denna omständighet i förening med att hans förhållande i tjänsten icke varit utan anmärkning hade föranlett, att lantmäteristyrelsen vid den år 1909 genomförda omorganisationen av lantmäteristaten i orterna icke ansett sig böra uppföra honom å förslag till distriktslantmätartjänst. Befordran till kommissionslantmätare hade Modée icke sökt. Sökandens oförmåga att röra sig på fältet hade gjort, att hans verksamhet under de senaste åren hastigt minskats, och Modées arbetsförteckningar visade, att arvodena för åt honom uppdragna lantmäteriförrättningar, från att år 1900 hava uppgått till omkring 2,100 kronor, år 1915 nedgått till omkring 500 kronor. Då Modée med hänsyn till hans ålder och beskaffenheten av hans föregående verksamhet icke lämpligen kunde anställas såsom extra biträde vare sig inom lantmäteristyrelsen eller å något läns lantmäterikontor, ansåge styrelsen därför, med behjärtande av sökandens

nödställda belägenhet, sig böra tillstyrka bifall till hans anhållan om pension. Angående pensionens storlek ansåge lantmäteristyrelsen, med hänsyn till vad styrelsen anfört rörande sökandens tjänsteverksamhet, sig böra föreslå ett något lägre belopp än som på grund av beslut av 1885 års riksdag tillerkänts kommissionslantmätare, eller 1,600 kronor. Pensionen syntes dock ej böra bestämmas lägre än till 1,200 kronor, vilket belopp syntes vara det minsta, varmed sökanden i närvarande tid kunde beredas en nödtorftig bärgning.

Statskontoret har i utlåtande den 23 april 1917 med hänsyn till vad handlingarna innehölle funnit starka billighetsskäl föreligga att i detta fall söka utverka något årligt understöd. Mot det av lantmäteristyrelsen föreslagna understödsbeloppet hade statskontoret icke något att erinra. Med avseende på föreliggande omständigheter syntes understödet böra få åtnjutas från och med ingången av år 1917.

Departementsschefen.

Såsom vice kommissionslantmätare har sökanden icke någon avlöning av statsmedel och kan icke heller få sig tillerkänt något av de pensionsrum, som 1885 års riksdag inrättade för kommissionslantmätare. I betraktande av sökandens ganska långa tjänstgöring inom lantmäteristaten samt hans sjuklighet och bekymmersamma belägenhet anser jag mig kunna, lika med myndigheterna, tillstyrka, att ett årligt understöd av statsmedel beredes honom. I avseende å beloppet och tiden, från vilken understödet må utgå, instämmer jag med statskontoret.»

Utskottet.

Såsom av handlingarna framgår, är Modée visserligen icke berättigad till pension av statsmedel. Enligt utskottet mening föreligga emellertid i detta fall starka billighetsskäl för beredande av något understöd åt honom; och har utskottet därför ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må medgiva, att vice kommissionslantmätaren i Kalmar län Alfred Ernst Oskar Modée må från och med den 1 januari 1917 under sin återstående livstid åtnjuta årligt understöd från allmänna indragningsstaten till belopp av ettusen tvåhundra kronor.

14:o) I en inom andra kammaren av herr *Hellberg* i Lycksele väckt motion, nr 7, anföres följande:

»Härmed får jag vördsamligen föreslå, att avlidne kronojägaren *Mårten Erik Hänströms* änka, *Ingrid Kristina Hänström*, född *Åström*, i *Fredrika kyrkoby*, som lever under ekonomiskt betryck, måtte beredas någon förhöjning i den pension, som hon åtnjuter från civilstatens änke- och pupillkassa.

Kronojägaren *Mårten Erik Hänström*, som var född den 14 maj 1847, blev antagen till kronojägare år 1867, vilken tjänst han sedan innehade till i september 1908. På grund av sjukdom måste han hava vikarie de sista åren. Till följd av denna sin sjukdom blev han av vederbörande överordnade myndighet i maj 1908 anmodad att inkomma med avskedsansökan och blev därefter tillerkänd en årlig pension av 500 kronor. Han avled den 25 oktober 1910 och efterlämnade änka i fattiga omständigheter.

Hade kronojägaren *Hänström* till följd av sjukdom ej måst avgå från sin tjänst före den i lagen av 11 oktober 1907 bestämda levnadsåldern eller 65 år, utan fått begagna sig av vikarie till ingången av 1909, då den nya löneregleringen för skogsstaten trädde i kraft, hade änkans ställning blivit något förmånligare. Då kronojägarnes delaktighetsbelopp i civilstatens änke- och pupillkassa enligt förut gällande bestämmelser endast var 500 kronor, blev *Hänströms* änka tillerkänd en årlig pension av 100 kronor. Enligt den nya staten hade *Hänströms* pension blivit 900 kronor och änkans 180 kronor.

Den pension å 100 kronor, som änkan *Hänström* sålunda för närvarande uppbär, måste med hänsyn till det nuvarande låga penningvärdet och de nu rådande dyra levnadsomkostnaderna betecknas såsom allt för otillräcklig för att ens kunna fylla de rimligaste krav på ett existensminimum.

Änkan *Hänström* är nu över 72 år och sjuklig. Av ett av kyrkoherden i församlingen och av ordförandena i vederbörande kommunalstämma och kommunalnämnd utfärdat intyg framgår, att änkan *Hänström* är medellös och saknar möjlighet att själv försörja sig samt att hon i sin hemort är känd för att alltid ha fört en hederlig vandel.

Då änkan *Hänström* efter allt att döma går nöd till mötes under nuvarande omständigheter, då pensionsbeloppet nämligen icke torde stå i rimligt förhållande till nu gällande levnadsomkostnader, får jag vördsamt hemställa att riksdagen ville besluta, att avlidne kronojägaren *Mårten Erik Hänströms* änka, *Ingrid Kristina Hänström*, född *Åström*, i *Fredrika kyrkoby* av *Västerbottens län*, måtte tillerkännas en årlig tilläggs pension, av 80 kronor att utgå från och med 1 januari 1917».

Vid motionen finnas fogade förutom däri åberopade intyg här nedan intagna bilagor.

Till överjägmästaren i Umeå distrikt.

Sedan lag angående vissa tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 trätt i kraft från och med innevarande år och i följd därav nya bestämmelser nu äro gällande angående tjänst innehavares skyldighet att från tjänsten avgå, vill kungl. domänstyrelsen, under erinran att förenämnda lag gäller bland andra samtliga

Angående tilläggs-pension åt kronojägaren *M. E. Hänströms* änka *Ingrid Kristina Hänström*, född *Åström*.

kronojägare samt de skogsrättare, som antagits å sina befattningar efter ingången av april månad år 1900, härmed anmoda Eder att senast den 1 nästkommande maj till kungl. styrelsen insända förteckning över de kronojägare och skogsrättare, som äro skyldiga att under innevarande år avgå från sina befattningar.

I sådant avseende vill kungl. styrelsen erinra därom, att betjante vid den lokala skogsförvaltningen äro skyldiga från tjänsten avgå vid uppnådda 65 levnadsår, oberoende av tjänsteårens antal, men att sådan tjänstinnehavare, som icke uppnått nyss sagd ålder, likväl är skyldig avgå, om han under 5 på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra och för framtiden finnes vara till tjänstgöring oförmögen. Befinnes skogsbetjänt vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsat att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden, och har han tillika uppnått en levnadsålder av minst 63 år, äger Konungen förklara sådan tjänstinnehavare skyldig att från tjänsten avgå.

Den förteckning kungl. domänstyrelsen salunda motser bör vara åtföljd av så fullständiga uppgifter, att kungl. styrelsen blir i tillfälle kontrollera desammas riktighet.

Skogsbetjante, som befinnas vara skyldiga att från tjänsten avgå, skola genom Eder anmodas inkomma med avskedsansökan, åtföljd av frejdebetyg och styrkt avskrift av handling, utvisande sökandens första antagande i allmän civil tjänst.

Stockholm den 31 mars 1908.

Th. Örtenblad.

Fr. Giöbel.

Marin Rasch.

Angående uppgifter om kronojägare och skogsrättare, som enligt nya pensionslagen äro skyldiga avgå under år 1908.

Bestyrkes å tjänstens vägnar.

Erik Geete.

Till kronojägaren M. E. Hänström.

Med bifogande av avskrift utav kungl. domänstyrelsens skrivelse den 31 sistlidne mars, varav framgår, att I ären skyldig att redan nu avgå från Eder innehavande tjänst vid skogsstaten, får jag härmed anmoda Eder att hit snarast möjligt inkomma med till kungl. domänstyrelsen ställd avskedsansökan, som skall vara åtföljd av dels frejdebetyg, dels ock av styrkt avskrift av den handling, varigenom Edert första antagande i allmän civil tjänst ägde rum.

Umeå den 4 maj 1908.

Axel Egerström.

Domänstyrelsen, som av statskontoret anmodats att yttra sig i ärendet, har i avgivet utlåtande anfört följande:

*Domän-
styrelsen.*

»De av motionären lämnade uppgifterna synas vara riktiga. Dock framgår det icke av motionärens utredning, att kronojägaren Hänströms sjuklighet varit så stor,

att han, efter att under åren närmast före 1898 varit tjänstledig 3 å 6 månader årligen, varit för sjukdom ledig under tiderna från den 20 maj 1898 till den 1 september 1900 och från den 15 september 1902 till dess avsked blev honom beviljat med september månads utgång 1908. Att den nya pensionslagen av den 11 oktober 1907 medförde nödvändigheten för Hänström att begära sitt avsked, innan han kom i åtnjutande av de löne- och pensionsförmåner, som medföljde den för skogsstaten år 1909 inträdande nya löneregleringen, och varigenom hans änka också kommit i en sämre ställning, såsom motionären påpekat, var i förevarande fall en ogynnsam omständighet, men likväl formellt riktigt. I samma eller måhända i än högre grad ofördelaktiga pensionsläge, som änkan Hänström torde flera kronojägareänkor med allenast 100 kronor i årlig pension, men utan möjlighet att av några sina vuxna barn erhålla hjälp för sitt uppehälle, vara. Kungl. styrelsen, som icke har något att erinra mot ett bifall till motionen, finner det därför i sin ordning, att om i förevarande fall ökad pension skall beredas ifrågavarande kronojägareänka, motsvarande förmån borde komma övriga kronojägareänkor med lägre pension än 180 kronor om året till del. Huru många och vilka dessa äro, därom torde styrelsen över civilstatens änke- och pupillkassa kunna lämna utredning.»

För egen del har statskontoret anfört:

»Med hänsyn till vad domänstyrelsen i här bilagd skrivelse av den 12 nästlidne mars anfört angående den i motionen nr 7 i andra kammaren gjorda framställning om tilläggspension åt kronojägaren Märten Erik Hänströms änka Ingrid Kristina Hänström, född Åström, samt med åberopande av sitt den 24 sistlidne februari avgivna underdåniga utlåtande med utredning i fråga om pensionsförhöjning åt behövande änkor efter statstjänare m. m., anser sig statskontoret icke kunna för änkan Hänström förorda någon annan höjning i den till henne nu utgående pension än som kan komma med henne jämställda pensionstagare till del.» *Statskontoret.*

Med hänsyn till den i motionen förebragta utredningen anser utskottet, att någon höjning av änkan Hänströms nuvarande pension bör beviljas, och har utskottet därvid icke haft något att erinra mot det av motionären i sådant avseende föreslagna beloppet 80 kronor. Den ifrågavarande tilläggspensionen torde böra anvisas att utgå å allmänna indragningsstaten från och med innevarande års början. *Utskottet.*

Utskottet hemställer,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 7, må medgiva, att kronojägaren Märten Erik Hänströms änka, Ingrid Kristina Hänström, född Åström, i Fredrika kyrkoby av Västerbottens län, må — utöver den henne från civilstatens änke- och pupillkassa tillkommande pension — å allmänna indragningsstaten er-

hålla en årlig tilläggspension av åttio kronor att utgå från och med 1 januari 1917, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbliver.

Stockholm den 22 maj 1917.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Reservationer.

Vid punkt 1:o,
angående understöd åt maskinisten *B. E. T. Svenssons minderåriga barn:*

af herr *Vahlquist*, som anfört följande:

»Då tilldelande av understöd till änka med barn på sätt Kungl. Maj:t och utskottet i detta fall föreslagit icke överensstämmer med de grunder, vilka i allmänhet pläga av riksdagen i likartade fall tillämpas och då ett bifall till utskottets förslag skulle medföra, att änkan vid den tidpunkt, då understödet till barnen helt och hållet upphörde och hon närmade sig den levnadsålder, då arbetsförmågan börjar avtaga, skulle försättas i en för sitt livsuppehälle bekymmersam ställning, hemställer jag, att riksdagen måtte besluta,

att maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk *B. E. T. Svenssons* änka *Ida Maria Svensson*, född *Flodin*, samt makarnas minderåriga barn *Arnold Teodor*, *Greta Matilda*, *Tord Adolf* och *Stig Bror* må från allmänna indragningsstaten åtnjuta understöd, änkan *Svensson* tre hundra kronor samt vart och ett av barnen ett hundra kronor att från 1917 års början årligen utgå till änkan *Svensson*, så länge hon lever ogift, och till vart och ett av barnen till dess det uppnått 18 års ålder», samt av herrar *Wickman*, *Kristensson*, *Berg* i Munkfors, *Molin*, *Sandler* och *Jonsson* i Gumboda, vilka instämt med herr *Vahlquist*:

Vid punkt 5:o),
angående understöd åt fodermarsken *H. F. E. Ingvarssons* änka *Maria Ingvarsson*, född *Olsson*, och *minderåriga barn.*

av herr *Vahlquist*, som anført följande: »Då jag anser, att det av utskottet föreslagna understödsbeloppet såväl för änkan som framför allt för barnen är väl knappt tillmätt, och då härtill komma synnerligen ömmande omständigheter, hemställer jag, att riksdagen måtte besluta,

att fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med 300 kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 18 år med 100 kronor årligen.» samt

av herrar *Wickman*, *Kristensson*, *Berg* i Munkfors, *Molin*, *Carlson* i Herrljunga, *Sandler* och *Jonsson* i Gumboda, hvilka instämt med herr *Vahlquist*.

Vid punkt 8:o),

angående pensioner till vissa vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda förmän och arbetare m. m.

av herrar *Wickman*, *Kristensson*, *Berg* i Munkfors, *Edbom* och *Bäcklund*.

Herr *Neiglick* har begärt få antecknat, att han icke deltagit i behandlingen av punkterna 1 och 5.
